

8491
2034
0033
P. 12

59

UVA. BHSC. LEG 34-1 n°2491

UVA. BHSC. LEG 34-1 n°2491

2959

RECOPIACION

DE MUCHAS PALABRAS, VOCES Y FRASES DE LA LENGUA GALLEGA

HECHA POR EL R.^{mo} PADRE

FR. MARTIN SARMIENTO

HONOR Y GLORIA DE PONTEVEDRA SU PÁTRIA.

LA DA Á LUZ

D. JUAN M. PINTOS.

PONTEVEDRA: 1859.

IMP. Y ENCUADERNACION DE D. JOSÉ VILAS,
Plaza de la Constitucion núm. 5.

HTCA

U/Bc LEG 34-1 nº2491

1>0 0 0 0 1 6 4 3 6 4

UVA. BHSC. LEG 34-1 nº2491

RECOPILACION

DE MUCHAS PALABRAS, VOCES Y FRASES DE LA LENGUA GALLEGA

HECHA POR EL P.^{mo} PADRE

FR. MARTIN SARRIENTO

HONOR Y BIEN DE FORTALEZA DE PAVIA

LA PAZ A LOS

D. 1742 DE 1743

1743

IMP. Y REIMP. EN LA CIUDAD DE MADRID

Plaza de la Constitución núm. 5.

À LOS LECTORES.

Los que se hallen preocupados en contra del dialecto gallego tengan la bondad de suspender su juicio sobre esta obra, pues sin duda lo reformarán favorablemente con la lectura del comento que sigue á los versos, en el cual podrán hallar grato recreo, y muchas luces mas que los ignorantes los hombres doctos. En esta como en otras obras de nuestro ilustre benedictino se verifica por completo aquel pensamiento de Horacio=

*Non fumum ex fulgore, sed ex fumo dare lucem
cogitat.* . . . . .

J. M. P.

Honor de Pontevedra , cuja mente
Chea de luz muy espellante é pura,
Fixo de ti celeste criatura
Un gran tesouro digno de outra gente:
Goza do ceo, goza eternamente
Que Dios á gloria santa lle precura
O que acha na virtude sua fartura
Cal ti modesto monge preminente:
Si ò chan ingrato do teu vèrse ollas,
Que veña a ollada chea de contento
Fitar no Burgo, e que bulir as follas
Do Paraiso veja o entendimento
De quen louor che bota , e que o recollas
Supricache doutísimo Sarmiento.

J. M. P.

— 6 —

COLECCION de muchas palabras voces y frases gallegas, que en el año de 1745 oí, leí, y observé estando á divertirme en la villa de Pontevedra y habiendo andado por varias partes del Reino, recopiladas, para mi curiosidad y para tenerlas presentes en la memoria, en unas coplas de estilo pueril y rústico, del metro que en castellano llaman de Perico y Marica; y aunque no soy Poeta, y estas coplas son las primeras que hice en este metro, idioma y estilo; importa poco que no sean buenas, pues mi asunto ha sido juntar muchas voces gallegas, particulares, y escribirlas con su verdadera ortografía, que observé en varios instrumentos en lengua gallega, que leí en Pontevedra y en otras partes con singular gusto.

De aquella peregrinacion por Galicia me volví á Madrid á este monasterio de S. Martin á 10 de Febrero de 1746. En este mismo año á 9 de Julio murio Felipe 5.º Con esta ocasion y la de la exaltacion al trono de su hijo y nuestro rey D. Fernando 6.º salieron infinitas coplas y versos en varias lenguas, y las mas prescribian varias máximas útiles para el buen gobierno nuevo que *todos deseábamos*.

Como yo acababa de llegar de Galicia y traia frescas en la memoria muchas voces y frases gallegas se me antojó tentar el hacer un romanzon, que comprendiese las mas de ellas y al asunto dicho. Usé del estilo proporcionado á los que hablan en él y para que tuviese alguna gracia introduje rústicos y rústicas, y entre ellos chicos y chicas para que viendo el estilo rústico y pueril, se puedan acomodar las mismas voces al estilo mas limado y culto.

El argumento de las coplas se reduce á lo siguiente. Finjo que varios gallegos y gallegas se juntaron en un campo y que alli tuvieron sus coloquios sobre la muerte de Felipe 5.º y el nuevo reinado de Fernando 6.º, á una legua de Pontevedra entre Oriente y medio dia. En el camino de Ribadavia, despues de haber subido esa legua, se halla una hermosa llanura (que en gallego llaman *chan*) llamada el Chan de Perafita por estar junto á la piedra fita del frente de la Feligresia de Marcon. Es aquel sitio uno de los mejores puntos de vista que hay en las vecindades de Pontevedra. Estuve en el dicho sitio ó chan, y es un em-

beleso tender la vista al Poniente Norte y Oriente; pues se ve toda la ría de Pontevedra el Océano, y toda la villa, y sus amenísimas vecindades, las islas de Ons, todo el camino de Tuy y de Santiago, el monasterio de Lerez de nuestra religion y otros mil objetos vistosos.

Todas las aldeanas que por aquel camino vienen diariamente á Pontevedra á vender y comprar, cuando vuelven á sus aldeas se paran en aquel chan ó campiña elevada: se sientan todas mirando hácia Pontevedra y charlando entre si como acostumbran se ponen á merendar, y por lo comun comen berberechos, cangrejos, ostras y otros mariscos que compraron, con algo de pan de maiz, que allí llaman petada y despues cada una se va por su camino respectivo.

Todos los sábados hay mercado público en Pontevedra, y ese dia es infinito el gentio de todas las aldeas, y es mayor el número de aldeanos y aldeanas que ese dia viene y se vuelve por el chan de Perafita; y á la tarde es mas visible allí la multitud que se sienta á comer, beber y charlar y todos en tropa.

Finjo que doce segadores, cuatro respigaderas, dos chicos y dos chicas, todos naturales del Arcipestazgo de Morrazo, y de aquellas vecindades, habiendo venido á tierra de Madrid, se volvian todos á sus casas, y que el tercer sábado, ó mercado de Setiembre de 1746, aunque por diferentes caminos se juntaron todos en tropa en dicho chan; y que allí concurrieron á la tarde con cuatro aldeanas, que se volvian del mercado de la villa para sus respectivas aldeas, y que conociéndose casi todas se abrazaron, saludaron, sentaron, merendaron, etc. y que mientras comian entablaron el coloquio sobre novedades de Madrid y de Pontevedra.

Conocí á un aldeano natural de Mourente y del lugarito de Monte Porreiro vecino y al norte de dicho chan, su nombre Marcos da Portela. Era (y creo vive) el rústico mas advertido picaron y gracioso que allí traté *aun siendo yo niño*. Finjo que el cura de Taboadelo al medio dia del chan estaba enfermo, y que ofreciéndosele al dicho Marcos ir á verle, le fué forzoso atravesar por el chan, y que viendo allí tanto concurso de gente sentada, se paró, se sentó y estuvo oyendo todo el coloquio, y que despues se determinó á ponerlo en coplas á su modo, aunque jamas habia hecho coplas: pero hizo estudio cuando él no habla por sí, de guardar el estilo de los que hablaron. Así cuando él habla usa del comun estilo, y cuando hablan los chicos usa del estilo pueril; cuando los hombres del estilo rústico, aunque grave; y cuando las mugeres el estilo mugeril, humilde, y todo en gallego.

24 PERSONAS.

Maruxa das Rulas
Perucho dos Merlos

Xepiño da Fonte
Minguña do Rego.

Alberto de Coiro
Macias de Hermelo

Anton de Domayo
Mamed de Salcedo.
Martino dos Cobres
Bartolo do Teso
Bieito de Ardan
Bras de Montecelo.

Roque de Beluso
Bastian de Castelo
Jhan de Figueirido
Mingos do Penedo.
Lucia da Esculca.
Tereixa do Cerro

Farruca da Braña
Marta dos Rexelos
Andrea da Chouza
Tomasa do Outeiro
Catuxa do Mato
Mariña à do Cego.

EL POETA MARCOS DA PORTELA.

COLOQUIO DE 24 GALLEGOS RÚSTICOS.

No chan que en Morrazo
Chaman ôs gallegos
Chan de Perafita
Que chega hasta ò Cèo.
Que está no camiño
Que vai aô Riveiro
Dendes Pontevedra
A vila do Reino,
A humha legoiña
Camiño dereito
Fai conta que sigues
O rumbo surlesto.
Se sube en relanzo
Por todo ô vieiro,
Sin moita fatiga
Sin moito tormento.
Agiña se chega
Ao chan que dixemos
E mais é bem ancho
Todo ó seu terréo.
Alí corren lebres
E cazan coéllos
os homes nas festas
Dempois van vendelos,
Dali de aquel chan
Tan alto en extremo
Se ve toda à vila
Côs seus arrodeos.
Se ve ô mar bravo
Se ve ô mar quedo

De Ons è de Tambo
As Illas aô lexos.
Se ven Portonovo
E junto a San Genxo
Marin é Combarro
Lourido é Campelo.
Se ven ô Castrove
É mais Montecelo
Tamen San Cibran
E mais ô Castelo.
Do norte esta posto
O lindo Convento
Dos frades de Lerez
Que esta'nhum outeiro.
Ali donde sempre
Van moitos romeiros
Ao San Benitiño
Santiño bem feito.
Tamen d'aquel chan
Se ven que estan preto
Os ollos da Ponte
é ô Burgo pequeno.
Morrazo se fora
Mais chan seu terreo
Se vira de fronte
Casi todo enteiro.
Por fin os navios
E barcos dos pescos
Se ven navegare
É mais sè estan quedos.

Os olhos se fartan
Con tanto recreo
De terra, de verde,
De mar e de Céu.

Alí no chan dito
Subindo ou decendo,
A gente se para
Relouca de velo.

S'asenta no chan
ou sobre un penedo
É colle refolgo
Cô vento mareiro.

Alí as meniñas,
As mozas, os nenos,
As vellas, os mozos,
Os homes, os vellos,

Que veñan que volten
A vila aô eido
Almorzan, merendan
E failles proveito.

Frangullas de pan,
Migallas de queixo,
Castañas mamotas,
Ou fruta do tempo.

Se compran na vila
Por pouco diñeiro
Ameixas è ostras
Centolas cangrexos,

E mais caramuxos
Que compran por centos
Ou berberechiños
Que têm pouco prezo.

Alí os escochan
Con mans, ou con ferros
Os chuchan ou comen
Con muito sosego.

Por iso aquel chan
Esta sempre chêo
De cachos mariños
Estando tan lexos.

Na vila è costume
Dempois que a coñezo,
Que os sábados todos
Do ano è arreo.

Se faga un mercado

Mercando è vendendo
Mil cousas do uso
Con muito comerzo.

De olas, de potes,
D'asados, pucheiros,
De pratos, cazolas,
Picheles è petos.

Angazos, é rodros,
Rebolos, e eixos,
De rocas, de fusos,
De trouzos, sarelos.

De polas, è polos.
De lebres, coellos,
De pitas é ovos,
De veces son frescos.

Marràs, bacuriños,
Años, è carneiros,
Capos, è cabritos,
E todo á bom prezo.

Pantrigos, petadas,
Ripotes, è queixos,
E mël è manteiga
E frutas do tempo.

De liño, de estopa,
De mantas, mantelos,
De cintas, de faixas,
Manguñas, ourelos.

Navallas, fouciñas,
Tixeiras, coutelos
E vingueletiños
Grandes è pequenos.

As coles con terra
Se venden por centos
Se mide à naviña
Val muito diñeiro.

Por fin è por postre
Mal è que cansemos
Se vende, se merca
De todo sen termo.

Asi pois un dia
Do mes de Setembro
Que foi dezasete
Mercado ô terceiro.

Eu Marcos Portela
Do monte Porreiro

Que son mal pecado
 Hum pobre labrego,
 Paseim por ventura
 Indo a ver ô crego
 Jhacinto que estaba
 En o Taboadelo.
 Junto a Perafita,
 Camiño direito
 Indo de Mourente
 Cortando ô vieiro.
 Cheguein a tardia,
 As catro algo menos,
 Ao *chan* devandito
 Cansado anque ledo.
 Vim muito gentio
 Que estaba ali quedo
 Deitado na herba
 Comendo è bebendo
 Vim mozos, vim mozas,
 Vim homes, vim vellos,
 vim moitas mulleres
 Vim nenas, vim nenos!
 Hums viñan da sega
 Castellans enxertos,
 Outros do mercado
 Volvian aõ eido.
 Por seren os mais
 Amigos è deudos
 Todos de Morrazo,
 Ou do seu terréo.
 Así que nõ chan,
 E sin cuidar nõlo
 Foi ò seu encontro
 Chegando á tal tempo.
 Jesus que alegria!
 Jesus que contento!
 Jesus que saudes,
 Abrazos è beixos!
 Sentáronse todos
 No campião seco,
 Ollando as deveces
 A vila en dereito.
 Ali merendaron
 Grandes è pequenos,
 Juntaron merendas

E todos comeron.
 Tampouco faltou
 Para ô cumprimento
 Pantrigo da vila,
 Viño do Riveiro.
 A min que ô ollaba
 E estaba muy preto
 Por farme mercede
 Todos me dixeron:
 Ay Marcos, compadre,
 Tomai un cortezo,
 Botaille dous tragos
 Que abondo aqui temos.
 Non fun porfiado
 Que estaba sedento,
 Comin è bebin
 Bastante por certo.
 Dempois da merenda
 Eu quixen primeiro
 Saber dos que viñan
 Que novas trouxeron.
 Os nomes de todos
 Direi pois me lembro
 Serán vinte è catro.
 Os outros òs deixo.
 Doce segadores
 Que alá en Toledo
 Segaron, ou cerca
 De Madril ó mesmo.
 Anton de Domayo,
 Mamed de Salcedo,
 Albertos de Coiro,
 Macias de Hermelo.
 Martiño dos Cobres,
 Bartolo do Teso,
 Bieito d'Ardan,
 Bras de Montecelo.
 Roque de Beluso,
 Bastiã do Castelo,
 Jan de Figueirido,
 Mingos do Penedo.
 Mais catro mulleres
 Que foran à reo
 Cinc'anos à sega
 Por facer diñeiro.

Lucia da Esculea,
Tereixa de Cerro,
Farruca da Braña,
Marta dos Rexelos.

Tamen dous rapaces
E amos pequenos,
Xepiño da Fonte,
Peruchó dos Merlos.

Duas raparigas
Amas de bon xeito,
Maruxa das Rulas,
Minguña do Rego.

Os catro estiveron
Dez meses á reo,
Servindo en Madril
Por pouco diñeiro.

Xepiño tanguia
O binco d'hum Cego
Con ele cantaba
Con aire gallego.

Facia bailare
O can por diñeiro,
Pedia nas ruas
O pan para o Cego.

Compraba Perucho
Os zapatos vellos,
Berraba c'hum saco
Para recollelos.

Andaba descalzo
E sempre correndo,
Tan probe era o dono
Sô tiña remendos.

Maruxa servia
A hum Pasteleiro
Na porta do Sole
No lado dereito.

Diz que é muy bizarro
E gasta por cento,
Maruxa ajotaba
As moscas do Eido.

Minguña mais nena
Estaba c'um vello,
Facialle á cama
Con mal aderezo.

El fora soldado,

Mais era un famento,
Queria à Minguña
Muito por extremo.

Os catro que dixeron
Asi m'o dixeron,
Canto d'eles conto
Eu non poño erro.

Os mesmos é todo
Tiñan parentesco
Criados é nados
N'hum mesmo terreo.

Volviáanse à Terra
Por outros vieiros,
Juntáronse todos
Nô chan á desejo.

A gente da volta
Do mercado feito,
Foi muita, foi tanta,
Que eu non á coñezo.

Sô catro mulleres
Falaron dereito,
Darei os seus nomes:
Son de Carballedo.

Andrea da Chouza
Neta do cego,
Vendera leitugas,
Comprara cangrexos.

Un feixe de toxos
Tomasa d'Outeiro
Vendera nã vila
Comprara Jhurelos.

Catuxa do Mato
Landres e coellos
Vendera, e comprara
Sal e mais pan fresco.

Comprara Joubiñas
Mariña á do cego,
Na praza vendera
Gestas con codesos.

As outras que calo
Alá aõ seu xeito
Na praza ou mercado
Venderan eu creo.

Ja leite, ja herba,
Ja figos, Pexegos,

Vasoiras, ou bruños,
Ja peras, ja peros.

Compraran á volta,
Ja olas, ja petos
Ja berberichinos,
Ja peites, ja espellos.

Só os vint'e catro
Falaron à reo
Das cousas de novo
Que estaban correndo.

Direim as que ouvin,
Poreinas en versos,
Que asi ós miniños
Podran deprendelos.

Eu non sein de coplas
E faltame ò enseño,
Non fixen cantigas
No falar galego.

Fareim-has pois logo
Cos ringros pequenos,
Exemplo d'as outras
Que cantan os nenos.

«Meniñas de Noya
Cando van ao mato,
Levan à merenda
Aò Santo San Marcos.»

E ainda que sexan
De pouco concerto,
Sexan como forem
Sèran ao meu xeito.

Hein'has de cantare
E'naquel ton mesmo,
Ou do saramago,
Que nace no teso.

Os homes Jhoubios
Diran, eu cho creo.
Marcos da portela
Relouca de Vello.

E eso que importa?
Que temos con eso?
S'eu quero folgarme
Calen pois laverco.

Hein'has de cantare
No monte Porreiro,
Cando nas cachadas

Sembrare centeo.

Cando fore à vila
Para meu contento,
Verein q'as saudades
Cantando son menos

Mais no dia santo
Si hay gaita ou pandeiro,
Ali miñas coplas
Faran seu efecto.

Cantaran-has nenas,
Cantaran-hos nenos,
Bailaran os mozos,
Os mozos solteiros.

Por farme mercede
Cantaran nos medios,
Marcos da Portela
É poeta vello.

Marcos da Portela
Do monte Porreiro
É vello nos anos
E Poeta neno.

Agora pois vamos
Decindo nos versos,
Que cousas falaron
Que cousas dixeron.

Sentados no chan
Deitados nos fentos,
Tod'os vinte e catro
Dempois de ben cheos.

Anton de Domayo
Por home mais vello,
Tomou à parola
Falou ó primeiro.

Que tendes mulleres
De novo é de certo?
Que dicen na vila?
Que corre no Reino?

Ó ano foi bô
Dos frutos colleitos?
S'espera das viñas
Bebamos sem prezo?

Ó mar deu de si
En todo este tempo
Fartura de peixes
Salados ou frescos?

Andrea da chouza,
Muller de bon quedo,
Por todas falou
E dixo: non creo
Que vos que aora vindes
Dala de Toledo
Non saibas ás novas
Que acá ja correron.
A mais lastimeira
Que corre ja há tempo
É que ô noso Rey
Finou sem remedio.
Na Vila non dicen
Cousa de proveito,
Todos tem saude,
As grazas à Deos
Se non que n'ha moito
Que alguns ja morreron
Do mal das vixigas,
Mulleres è nenos.
Outros de maleitas
Que estaban temendo
Sanouhos à morte
Com poucos remedios.
Na praza si qu-houvo
De novo è de certo
Moito, no veran,
Abondo de fresco.
Pixotas è congros,
Muges, è corbelos,
Melgachos è melgas,
Pintos è Jurelos.
Panchoses è xardas,
Polvos, è badexos,
Buraces, è sollas,
Escachos è reos.
Rovalos è rayas,
Curuxos, è meros,
Cabalas, è barbos,
E mais bucaréos.
De tranchos muy poucos,
Rodaballos menos,
Lenguados à pote,
Airoas sem termo.
Catro mans à branca

Iban os jurelos,
E tres as jouviñas
Antronte, que prezo!
Muitos caramuxos,
Mexillós, cangrexos,
Camarós precebes
Ameixas à centos.
Mais non vos cansedes
Andrea por Deos
Dixo: è axudoulle
Tomasa d'Outeiro.
O ano foi farto
O maiz eu creo
Que encherá os canastros,
Tanto qu'ô centéo,
O millo miudo
E os freixons pretos,
E mais o painzo.
Encheran os cestos.
Anque o liño tivo.
Moito gorgo, è certo
Non couvo nos lagos
O liño colleito.
Das coles, das berzas
Dos allos, dos beldros,
E mais das cebolas
Foi ano muy cheo.
S'ollais os navales,
Direis que n'inverno
Habra muitos navos,
Rabizas è grelos.
As viñas prometen,
Ja estamos sem medo
Qu-habrá nas vendimias
Gran falta de cestos.
Na vila traballan
Tantos toneleiros
Qu'abouxan as ruas
Com tanto golpéo.
Toneles è pipas
De novo fan presto,
E limpan, remendan
Os pipotes vellos.
Do viño à colleita
Será sem enxemplo

E seica á tchaviño
Pasará ô neto.

Estas son as novas,
Embora as contemos,
Agora compadre
Containos vos prego.

A morte do Rey
Que acá non sabemos
Como è cando foy,
Ó seu seimento.

Containolo agiña
Que ja será vello
Alá en Madril
E mais en Toledo.

ANTON.

¡Jesus que doudice!
Tomasa bem vexo
Que teus pais é avós
Son de Carballedo.

Ti cuidas qu'os homes
Da sega volvemos
Vindo por Madril
É entramos adrento?

Non miña querida,
Nos non che podemos
Falar nin mingalla
D'o qu'alí foi feito.

Algum-ha cousiña
Que ouvimos de lexos
Ainda dempois
Diremos s'hay tempo.

Testigos de vista
Só ós catro pequenos
Qu'en Madril sirviron
Isos podran selo.

Ay ti Peruchiño,
Conta por estenso
Que viche en Madril
Na morte è no enterro.

Do Rey, noso dono,
Dos choros, lamentos,
Das cousas que logo
Dempois se fixeron?

E ti maruxiña
Enmendalle os erros,
A vez que Perucho
Se esqueza do certo.

Tamen ti Minguña,
Pois viche ò suceso,
Dinos ò que viche
Ou torto ou direito.

Si non te lembrares
De todo è de presto,
Xepiño qu'è pronto
Dirá teus defeutos.

PERUCHO.

Eu? seica vos tendes
Anton ò desexo
De ouvirme entre tantos
Falar como neno.

Eu, mal pecadiño,
Falar por estenso
Cousas è tan grandes
Qu'alí sucederon?

Ainda si foran
Os zapatos vellos
Que merquei nas ruas,
E dein ao Maeso.

Ainda se fora,
Por darvos contento
Decirvos eu como
Berraba correndo.

Patuyá, patuya
Descalzo è famento
Tuyá patuyá
Hay zapatos viejos?

Ainda se fora
Contar è sin medo
Que couces, que croques,
Qu'azoutes me deron.

Porque non berraba
Mais alto, que ô céo
Vendese zapatos
Se tiña alguns vellos.

Ainda se fora
N'importa ò segredo

Que cousas meu dono
Facia no eido.

De noite furtando,
De dia à pe quedo,
A os vellos zapatos
Botando un remendo.

A vez que non viña
Conmin derradeiro
Na capa embrullado
Ajustando o prezo.

Ainda se foran
Cousas de tal geito,
Falara por vinte
Contara por cento.

Mais cousas da Corte
E tanto misterio,
Eu? quen cho dixera
Perucho dos Merlos.

O mais qu'eu farei
Se podó facelo
A boa compañía
Cumprindo o desexo,

Sera pouco ou moito,
Contar si me lembro
O que ouvím de longe
O que vím de preto.

Tende conta homes
Mulleres e nenos
As cousas e todo
Que direin: comezo.

Antes de S. Joan
Viram d'Arangueso
O Rey mais a Reina
Cós reás mancebos.

Viran con saúde
Estaban muy ledos
Todos no retiro
Pazo de recreo.

Ja tiñan disposto
coller o vieiro
Cara á Balsaiño
A catar o fresco.

Cando de repente
Hum dia por certo
Dia de más fadas

Triste è muy funesto.

A nove de Jullo
Do ano que temos
As duas da tarde
Pouco mais ou menos

O Rey Don Felipe
Estando no leito
Non sei si dormindo
Non sei si desperto.

Pois tiña costume
Dempois de algun tempo
D'erguerse de noite,
Deitarse muy cedo.

Non era malato
Non estaba enfermo,
Mais hum accidente
Lle colleu de recio.

Deronlle hams caldiños
Muy quentes de presto:
Tamen matan caldos
Cando quere Deos.

Deull'hum gran salouco,
Fixo un gran bostezo
Cando un-ha fechiña
Chegou ao gargueiro.

¡O mon Dieu mon Dieu!
Falou por extremo
Quedouse en *mon Dieu*
Morto sem remedio.

Faltoulle o resollo,
E mais os meneos,
Sem frebe è sem dòre
Se foi para o ceo.

Corenta e seis anos
Meses mais ou menos
Foi Rey d'as Españas
E mais d'outros Reinos.

Por fin ja finou,
Ay, ay, que tormento!
Quencho nos dixera
Cousa tan sem tempo!

Morreu de repente
Sem junta de Médicos
Ainda por iso
Sem os sacramentos.

Habendo no pazo
Sempre moitos cregos,
Deveces hum Frade,
Ninguen foi de preto.

E morto de subito
El Rey; dixo presto
Hum que chaman Seoti
Cuido que é Marqueso.

A Reina sem folgo
Naquele momento
Nen falou mingalla
Nen fixo meneo.

Non tiña consolo
Nin podian telo
Seus fillos é nora
Em tan triste apreto.

Foi n'hum dia sabado
Cando todos crêmos
Qu'a Reina dós anjos
Fai ôs seus misterios,

Era muy devoto
E muy rezadeiro
Da virgen d'Atocha
Que lle dou ô Reino.

Por iso no pazo
Ainda estan certos
Qu'a Virgen María
O chamou aô cèo.

Nada d'isto vim
E vosllo confeso,
Non venden no pazo
Os zapatos vellos.

Ouvim-ho decire
N'aquel dia mesmo:
A quem, como, en donde
Direim sin rodeo.

Estaba eu falando
Na rua do Espello
Con outro rapaz
E tamen gallego.

Seu nome Inaciño
Qu'andaba vendendo
Nas ruas abanos
Grandes è pequenos.

Non cuides qu'Abanos

Seica son os mesmos
Côs que ô lume asopran
Nôs lares ôs nenos;

Non: son de papêle
Cumpridos d'um prego
Pregados, redondos
Pintados no medio.

Con estes as Donas
De pouco diñeiro
S'asopran, desbafan,
Se dan ô ar fresco.

Este pois me dixo
Ô que ja por certo
Vos teño contado
Sen falta nem erro.

Qu'asim ô ouvira
A Amaro Soutelo
Qu'era da Carnota
E mais Carboeiro.

A quem llo dixera
Bernaldo do Bierzo
Lacayo do Pazo
Palanquin dos pesos.

E qu'este ô soupera
D'Alfonso Mouquelo
Hum d'os frega pratos
Naquel Pazo mesmo.

En donde à tardiña
Por mais señas d'esto
A Alfonso llo dixo
Hum home ja vello.

Que tiña no Pazo
Por vida ô emprego
D'atizar matulas
Mudar candieiros.

E qu'este por postre
Ouvira qu'ahum crego
Llo estaba contando
Hum señoire quedo.

Que fora presente
Ao triste suceso
No tempo dos caldos
E mais do bostezo.

MARUXA.

Jesus! Peruchiño
Que conto tan cheo
De cousas sem zelme
E mais d'arrodeos!

Que fan as matúlas?
Que fai o Mouquelo?
Que fai a carnota
No caso que temos?

Fai neno, ò que fas
Non seas toleiro
Conta todo axiña
Fala mais dereito.

Fala pan por pan
Deixate d'algueiros
Conta sò as cousas
Que fan aó suceso.

Tamen quero hoje
Gastar algún tempo
Contando ó que vim,
Decir ó que penso.

PERUCHO.

Maruxa Maruxa
Eu seica cho nego?
Eu falo ó que seim,
Ti fala aó teo geito.

Non metas balbordo
Qu'eu non son rincheiro,
Nem teñas cabuxo
Porque fun estenso.

Ó caso foi grave
E pide concerto
Se se ha de contare
A gusto e desejo.

Cala pois prosigo
Que querem sabelo
Os de esta compañía
Todo po los dedos.

Se virades homes
Dempois que souberon
A morte do Rey
Os frades è cregos

Soldados è Gefes,
Mulleres è nenos,
Os probes è ricos,
E mais os dos gremios.

Os grandes Señores,
As monxas e vellos,
E mais as das prazas
Qu'estan num cubertos.

Que gritos, que choros,
Que lutos, que berros,
Que cousas decian
E todos gemendo.

Ay, ay, noso Rey
Morreu n'hum momento
Falaban, choraban
E todos à hum tempo!

Con estes ouvidos
Ouin à hum cego
Chorar na zanfona
Con son lastimeiro.

Choraba, cantaba,
Jesus! Padre eterno
Que presa corria
A morte do Reyno?

E vin que no binco
Que fangue ó pequeno,
Os ferros que saltan
Quedabanse quedos.

Non vistes no mato
A vez qu'um jubenco
Perdeu sua nay
E da moitos berros.

Ouvistes ò ruído
Que fai con os ventos
Ó mar da Lanzada
Cando está enquieto?

Vos lembra d'estrondo
Que fai no inverno
O trebon con rayos
Centellas lostregos?

E mais dos estoupos
Qu'as pezas de ferro
Estralan con fogo
Na ría de preto?

Asi todos, todos

Os sinos à centos
Qu'estan nas Igrexas
E mais nos Mosteiros.
Campàs è chocallos
Grandes è pequenos
Fendian ô aire
Queixábanse ao Ceo.
Facian tal ruído
Estrondo é lamento
Que nos abouchaban
Sen achar remedio.
Dempois non o vin,
Mais supen por certo
Qu'o corpo do Rey
O lañaran presto.
Sacáronlle a maga.
Botáronlle dentro
Sal é mais vinagre
Alfos è mais cheiros
Porque non fedese
Ô corpo algun tempo
Ô atustullaron
De muitos ingüentos.

MARUXA.

Fe, pú como fedes
Perucho fedello
Con conto tan podre
Tan porco è fedentô.
Cuidein que peñias
Por caso e enxemplo
Cando por nadal
No noso terreo.
Matan, lañan, salgan
Os porcos ben cheos
E fan os touciños
E mas os codelos.

PERUCHO.

Maruxa, Maruxa,
Eu ja ben ch'entendo
Que cuidas decirme
Con tal arrodeo.

Ja sein que meu pai
Por probe en extremo
Non ten pan e porco
Nen ten hun larengo.
Ten muitos teu pai?
Calar é calemos
Qu'eu nunca servin
Con un pasteiro.
Ti si que podias
Por ben ô enxemplo
Pois lañare viches
Os porcos alleos.
E seica Maruxa
A ti sô che deron
Morcillas do banco
Non rexons dos cerdos.
Volvamos ao conto
Que faltará tempo
E ti non m'atriques
Maruxa do demo.
Dempois que salgado
Composto è colleito
O corpo do morto
Puxeron n'hun leito.
Vestíronlle à roupa
De Rey con aseó,
Puxéronlle encima
A crôa è ô cetro.
Umha carantoña
Que tiña remedo
Puxeron no rostro
Que quedara feo.
Nun'ha sala grande
Vestida de negro
Estaba hun tabrado
Com'ô monumento.
Encima pousaron
Quedando no medio
O escano co corpo
Deitado en dereito.
Puxéronlle fahas
Qu'estesen ardendo
Diante do corpo,
E mais moito encenso.
Nos lados da sala

E mais ali pretos
Nums bos altariños
Que logo fixeron.
Os cregos do pazo
E mais outros cregos
As misas rezaron
Que chaman do requio.
Dempois en riola
Chorando è gemendo
Ali foron todos
facer seus respetos.
Cregos das igrexas,
Frades dos conventos,
Facendo dous ringres
Con cruz, è capeiro.
Responsos rezaron
Cantando lamentos
Hums de mecospicias
Outros dos de credo.
Mais os dos tres dumbes
Que son os mais serios,
E lazareados
Còs de recordeiros.
A Reina non pudo
Dobrar seu tormento
Ouvindo cantalos
Con tan tristes ecos.
Mandou que os rezasen
Os frades ou cregos
Que fosen chegando
Todos a ò seu tempo
Foi moito ó gentio
Que se entrou à velo
ò corpo do Rey
Morto de respeito.
Porque tanta gente
E con tanto apreto
Non se atofegase
Se puxo remedio.
Habia nas portas
Homes con lareiros,
Outros con mosquetes
Nas bocas cuitelos.
As veces pancadas
Daban sin concerto,

Mais quen as levaba
Salia rengendo.
Con estas sinreiras
Con estes golpeos
Ouvo algun-as mortes,
Jesus, arrenego.
Eu mal pecadiño
Como son pequeno
M'entrei por debaixo
De tres cabaleiros.
Catro pancadiñas
Os que estaban dentro
Cand'alí me viron
Me deron, mais quedo
Acheime na sala
Non salin ao medio,
Mais acurrunchado
Estive sen medo.
Temin as pancadas
Temin os repelos,
E m'asovallasen
tantos pes alleos.
Dende o meu curruncho
Còs ollos que teño,
Vin todo o que dixen
è mais ò que deixo

MARUXA.

¿Que deixas perucho?
Quixera sabelo
Que tanto falache
E fuche molesto.
Barzabu te deixe,
Ti déixaos tempo,
Ten seica misura
A homes tan vellos.
Ainda Perucho
Qu'eu nunca cho creo
Qu'entrache na sala
Nin por arrodeos
Lémbrate meniño
Que no Pazo é certo
Nen venden nen mercan
Os zapatos vellos.

Quizaves volviche
A rua do Espello
É por Inaciño
Supiche ó suceso.
Mais sexa ó que fore
Despachanos neno
Acaba cos contos
De tristuras cheos.

PERUCHO.

Ti seica Maruxa
A do pasteleiro,
Que non a das rulas
quedache rengendo.
Rengendo quedache
Cò conto dos cerdos:
Donde as dan as toman
Calar è calemos.
Eu vin ò que dixen,
Dixen ò que è certo,
Acheime na sala
Mais cerca que lexos.
É non me contralles
Cos zapatos vellos:
Si eu-merco zapatos
Non gato por coello.
Mais ve un descalzo
C'os ollos abertos
Que vinte calzados
Si todos son cegos.
Tamen porque ò vin
Sen zapatos vellos
Descalzó è con ollos
Como foi ó enterro.
O quero contar
Ainda qué é cedo
Escuitaime un pouco
Que ajiña ò deixo.
No dia catorce
Do mes è ano mesmo,
Que foi quinta feira
Se ben che me lembro,
Serian as dez
Da noite, algo menos,

Facia calore,
Calore do tempo.
D'ali do retiro
É do apousento
Donde estaba ò corpo
Inda que non seco.
Sacáronllo fora
Briosos mancebos,
Pois pesaba moito
Cos seus aderezos.
Para que ò levasen
Os frades é cregos
Con muita compañía
De bos cabaleiros.
A San Ilifonso
Da granja muy lexos,
Qu'ali el dixera
No seu testamento.
Que o soterrasen
Dempois do enterro
Juntiño da Virgen
Na Igrexa dos cregos.
Estando eu nos altos
Junto à Recoletos
Vin à cabalgada
É vin-ha de preto.
Espallada à gente
Por aqueles serros,
Estaba ò camiño
Com'hun formigueiro.
Non vistes na vila
Cand'hay monumentos,
Que na sexta feira
Os frades con cregos
Sacan ò sepulcro
De Cristo meu Deos
De Santo Domingo
É fan hun paseo.
No campo das rodas
É entran adrento
Na vila e se volven
Cantando muy quedos?
Non vistes diante
Vai un pendon negro
No chan arrastrando

E lodos collendo?
 Non vistes lle sigue
 Hum tambore bello,
 Vestido de luto
 Que cobre ò pelexo?
 E que sò resoa
 Alà como en ecos
 Turùm, turùm,
 Mui baixiño è quedo?
 E mais qu'outro home
 C'um chifre traveso
 Mui baijo subia
 Nen s'ouve de preto
 Que sò os meniños
 As froias mecendo
 Turulí, turulí,
 Lle fan ò remedo?
 Asi pois asi
 Gardando ò respeito
 As cousas de Cristo
 Vos poño hun exemplo.
 D'ò qu'aquela noite
 C'os ollos abertos
 Vim na procesion
 Ou chamai enterro.
 Diante a cabalo
 En bestas correndo,
 Iban moitos homes
 Que tiñan emprego.
 Para preparare
 Pousadas è leitos.
 Comida è bebida
 No largo vieiro.
 Dempois os tambores
 De luto cubertos
 Non sein cantos iban
 Eu ja non me lembro.
 Como estaban roucos
 Cò à là è pelos
 Iban destemprados
 Muito por extremo.
 Facian ruido
 Os tamborileiros,
 Que mais era estrondo
 De caldeiros bellos.

Tamen iban chifres
 Grandes è pequenos,
 E por destemprados
 Non daban contento.
 Como cando os ranchos
 Roncan no cortello
 E chirlan os ratos
 Nas noites d'inverno.
 Ou como as galiñas
 Pouco mais ou menos
 A vez qu'están chocas
 Fan seus cocoreos.
 O mesmo chiaban
 Aqueles punteiros,
 È mais còs tambores
 Sopraban ò vento.
 E logo seguian
 Soldados à reo
 Todos à cabalo
 È todos ben feitos.
 A catro por fronte
 Facian ringreiro
 Iban muitos catros
 Còn seus xefes vellos.
 Nas mans òs soldados
 Levaban por certo
 Espadas sen vaina
 Que poñian medo.
 Pois cando ás cimbraban
 Con tantos meneos
 Relumbraban muito
 A modo de espellos.
 E tamen traían
 A traves do peito
 Un cincho de coiro
 Ancho de dez dedos.
 E mais inda mais
 No lado esquerdo
 Hun-ha carabina
 Mosquete pequeno.
 Non sei a bo fellas
 Se tristes ou ledos
 Iban, pois que todos
 Iban con silencio.
 Dempois dos soldados

Muitos cabaleiros
Da casa do Rey
Iban en dereito.

Huns en carricoches
Outros en calesos,
Son carros con mulas
Por riba cubertos.

Outros en cabalos
Con ricos arreos,
Iban tan garridos
Como Gerineldos.

Mais outros en bestas
Ou facos gallegos
Non iban tan postos
Com'os cabaleiros.

E mais qu'algun d'eles
Chorando è gemendo
De remagaridos

Non tiñan ó frêo,

Marridos, é moitos
Dempois que perderon
Seu dono, seu soldo,
Seu proveitamento.

A istos seguian
em sendos ringleiros
Os cregos á ducias
Os frades à centos.

Huns iban en mulas
Fracas por extremo,
Cuido tamen elas
Tiñan dôr do enterro.

En faquiños outros
Que nunca souperon
Andar a cabalo,
Iban non sem medo.

Iban en horricos
Que chaman jumentos
Alguns sacristans
É mociños nenos.

Istos con camisas,
Os cregos de negro,
Os frades vestidos
De côres diversos.

Nas mans hun-ha facha
Levaban ardendo

Non vin s'a matasen,
Non faltaba vento.

Non vin tantos frades
Montados a réo,
Nen tantos carises
É trages diversos.

Huns iban de branco
É outros de preto,
Outros eran pardos
Outros eran mestos.

Huns iban ao aire
Outros con sombreiro,
Alguns con bonetes
Non seim s'erán cregos.

Huns iban rapados
Con so pouco pelo,
Outros eran calvos
Isos tiñan menos.

Os mais nas cabezas
Levaban, eu creio,
Hun-has como coifas
Mas era ò côr negro.

Non seim recontarvos
Con decernimento
De que religions
Eran todos estos.

Dos frades de Lerez
Ningun era, certo,
Nen dos de Armenteira
Que tamen coñezo.

Alá en Madril
Hay tantos conventos
De frades distintos
Qu'acá n'hay no Reino.

Que sò os seus numes
É mais seus preceutos
Por tan revesados
Non caben nos versos.

E mais cada dia
Se fan mais conventos
De frades que viran
D'alá de muy lexs.

Poñamos por caso
E por novo enxemplo
Dos frades que chaman

Os Esculapeiros.

Deixando pois isto
De qu'eu non entendo
Direi hun-ha cousa
De que inda me lembro.

Todos cantos frades
Iban no enterro
Levaban alforxas
De lán ou de lenzo.

Diz qu'alí botaran
Viño, pan è queixo,
E mais empanadas
E mais hums torresnos.

Eu ben vin as botas,
Afellas eu creo
Non iban buxans
Nem cheas de vento.

Tamen as alforxas
Iban por extremo
Muy ben ateigadas,
De osos non creo.

Juntiño de min
Estaban dous vellos
Os que refungaban
Das cousas do enterro.

Vendo tantos frades
Con trages diversos
Denoite a cabalo
E todos mancebos.

Ouvin que decian
Era todo aquilo
Hun-ha mogiganga
Das festas do requio.

Eu cuido qu'os dous
Eran dous herexos,
Pois qu'asi fungaban
Das cousas do Ceo.

Ou qu'os dous viviram
Sempre mal contentos
Do Rey don Felipe
Mais do seu governo.

D'alí á pouquiño
Vim pasare preto
Ó corpo salgado
C'un pano cuberto.

En caixa de chumbo
Metediño drento,
À caixa metida
En outra de Cedro.

Todo bem composto
Pousaba no medio
D'hun-has angarillas
Ou tiñan remedo.

E todo cargaba
Este moito peso
Nas costas é lombos
De dous machos pretos.

Eran muy briosos
Enteiros è recios,
Hum iba diante
Outro derradeiro.

Se d'hun-ha Litera
Partides por medio
À caixa à caron
Ó que fai ó mesmo.

Lla tampa rapades
Ja tendes enxemplo
Com'iba ò escano
Qu'outros chaman fretro.

Hun pano de seda
Muy rico è de prézo
Tapaba ó escano
Por cima è por medio.

Mais dous faroliños
Iban nos extremos,
Tanto alumiaban
Qu'era hun gusto velos.

Ou por que ó balumbo
Tiña moito peso,
Ou por que já ó corpo
Estaba fedendo.

Os machos qu'á carne
Cheiraban de preto
De cote orneaban
Bufaban correndo.

Detras do difunto
Muitos cabaleiros
Viñan à cabalo
Non sei seus empregos.

Por fin é por postre

Seguia à o enterro
Muita gafualla
grandes è pequenos.

Era a procesion
Tan larga qu'eu creio
Que tiña de legoa
Tres cartos è medio.

Lucia tan ben,
E tanto, qu'eu mesmo
Os lumes ollaba
Alá ao muy lexis.

O chan d'Arabaca
Jurara por certo
Que de Lurcucuces
Todo estaba cheo.

Con tantos faroles
Fachas é facheiros,
Candéas, fachusos,
Chamizos, cabézos.

E co as fogueiras
Que ardian nos texos
A noite era dia,
O chan era ceo.

Non viches Maria
Nas noites de inverno—
Andar à Estantiga
Po los matorreiros?

A Estantiga digo
Que chaman os vellos
Hostea, ou Compañã
Qu'a todos fai medo.

Cando desde a Igrexa
Con moito concerto
Facen os finados
Hum modo de enterro.

Con muitas candeas
Con muito silencio,
Só que à campaiña
Sóa rouco e quedo,

E que catro levan
Hun escano aberto
E nêl ja finado
O qu'estaba enfermo?

Asi pois co grande
Juntando ò pequeno,

Poño à comparanza
Que sirva d'exemplo.

MARUKA.

Collizos na boca
Perucho dos merlos
Che den pois que tanto
Falache do enterro.

Jesus que sangual,
Jesus que fedello
Non vin tan xoubio
Nen tan vagaxeiro.

Cuidei qu'a Raposa
De Morrazo sendo
A outra estantiga
Do noso terreo,

A puñas por caso
E mais por exemplo
Das duas compañas
Do morto e do enfermo.

A Besta ferrada
O orco è carneiro
De Santa Maria
Como che esquenceron?

Pudiche à Semade
Contar è bem presto
En sete palabras
Todo ó teu suceso.

Dicindo qu'o Rey
Morreu sin ser vello
È en San Alifonso
Se fixo ó enterro.

A viva compañã
Non foras molesto,
A min me deixaras
Mais cachos de tempo.

Ja sabemos todos
Meniñas è nenos,
Que cand'hay finado
Hay choros, lamentos.

Tamen hay pantrigo,
Tamen hay carneiro,
S'hay misa de entuntos
Hay ala no eido.

Por eso se dixo
Que co pan son menos
Os choros e dóres
Nos lutos e enterros.

PERUCHO.

Muy parva è sandía
Me vas parecendo
Maruxa das Rulas
Nos teus argumentos.

Ten siso Maruxa,
Olla ten por certo
Que a morte d'hum Rey
È morte por cento.

Asi pois Maruxa
Non me estés rengendo
Porque cousas grandes
Contein por estenso.

Tamaña à desgraza
Foi n'hun sò momento,
Tamaña à saudade
Foi en todo o Reino.

Pois qué? s'eu dixera
O tristes e tenros
Que muitos andaban
Cos brazos no séo.

Tan desmalezados
Qu'as bagoas no peito
Por ter poucos ollos
Callábanse dentro.

Chorei mui deveras
Por non ser eu menos
À morte d'un Rey
Que tanto quixemos.

Ainda qu'ahora
Me lembro è relembro,
Meus ollos chorai
As bagoas à regos.

MARUXA.

Non chores meniño,
Non chores sé quedo,
Enxúgate as bagoas

C'um trago è cortezo.

Mais val, chora crica
Beber neste tempo
A barga regada
Que chorar á regos.

Deixemos tristuras,
Deixemos enterros,
Contareivos homes
Cousas ao meu geito.

S'o Rey Don Felipe
Morreu como è certo,
Eu tamen chorei
Mais ja no me lembro.

Pois que ja deixou
Tantos heredeiros
Que farán seu nome
Lustroso è perpetuo.

Fillos é mais fillas,
É netos é genros,
É noras e todo,
É todos mancebos.

As nosas saudades,
O noso tormento,
As nosas tristuras
Sejan algo menos.

Catai qu'o seu fillo
Don Fernando sexto
Como ixe forzoso
Ja governa ò Reino.

O Príncipe è bôo
Santiño é bem feito,
Tem boas costumes
É bos pensamentos.

E muy virtudoso
Do seu Pai enxemplo,
Católico en todo
É justo nos feitos.

Pois sua muller!
Deixemonos de eso,
Por non querer mais
Fartouse ó desejo.

Filla de Don Juan,
Neta de Don Pedro
Imágen da nai
Querida de Deos.

Doña Barbuliña
Brinquiño en extremo
Rosa portuguesa
Collida no Ceo.

E moito devota
Do gran Sacramento
Direivos hun caso
Qu'ainda esta fresco.

Dia de Santa Ana
A nay que creemos
Da Virgen Maria
A madre de Deos.

Ali à tardiña.
Baixando ao paseo
Do rio que chaman
Manzanares seco.

Achouse na rua
Sem pensare nelo
A Reina, mais cando
Ouvia que de preto

Hum-ha campaiña
Soaba en concerto,
Catou que pasaba
O gran Sacramento.

Hum frade de Lerez
Prior do mosteiro
Do Santo San Marcos
Qu'e hum dos anexos

Da gran frigresia
qu' ali San Bieito
Ten en San Martiño
Muy rico convento.

Por señas se chama.
Qu'eu bem ò coñezo
Padre frai Antonio
Bo frade por certo.

Este pois levaba
E iba correndo
O Santo Viatigo
Ultimo remedio.

A hum que nom seim
S'enferma s' enfermo,
Mais sein qu'o perigo
Daba pouco tempo.

Enton nosa dona

Decéuse á pe quedo
Do seu carricoche
E mais as de drento.

Servindo ò Señore
Da terra è do Ceo
Segui-ho á Reina
A pe, è sem medo.

Chegou hasta á casa
Da enferma ou enfermo
Subiu po la esqueira
Chantouse á la drento.

Estivo devota
Rezando alí preto.
Mentres comungaba
O que estaba no leito.

Deulle bos consolos
E santos consellos,
Que dese por todo
As grazas á Deos.

Deulle muitos cartos
Que fosen remedio
Das suas doenzas
E mais para ò médico.

Dempois co Santísimo
A casa bencendo
Volveuse ò priore
Para ò seu mosteiro.

A Reina seguíulle
A paso direito
Chegaron à Igrexa
Qu'ainda era lexos.

Chegaron entraron,
Subiron, puxeron,
Na ara do altare
O santo misterio.

Mentres qu'o Priore
Facia o encerro
Botando à benzon
Con muitos meneos.

Os monges cantaban
E mais alguns cregos
Muitas panxoliñas
Muitos tantonellos.

A Reina è doncella
Estaban muy preto

Postas de gionllos
Rezando, ofrecendo.

Anque de repente
Foi todo ò suceso
Juntouse á porrillo
Gentio num credo.

As ruas qu'atallan
As que van direito
As prazas, à Igrexa
Janelas dos eidos.

Fervian de mozas
De homes, de nénos,
De grandes Señores
De frades è cregos.

Todos por enchere
Seu contentamento
De ver Reina nova
A pé e correndo.

Ou por imitala,
Ou por seu respeito
Ou po la servire,
Ou por non ser menos.

As damas ou ducas
S'entraban sin medo
No lodo e na lama
Que estaba no medio.

Acabado todo
A Reina por premio
Parouse na Igrexa
Hum pouco de tempo

Beixáronlle as mans
Os monges primeiro
E mais todos cantos
Puderon facelo.

Sahiu de S. Marcos
Meteuse de presto
No seu carricoche
Colleu seu vieiro.

A voces os homes
As mozas á verros
E mais todos juntos
Enton lle dixeron:

Viva, viva, viva;
Por siglos eternos
Viva nuestra Reina

Con Fernando sexto.

PERUCHO.

Más fadas te faden
Maruxa que cedo
Te esquecés de ti
E mais dos meus erros.

Ouvim à meu pay
Decir qu'ò suceso
Que contas da Reina
Ja era dos vellos.

Qu'ela è mais seu home
Fixeran ò mesmo
E mais os seus sogros
Alá n'outro tempo.

Por eso se foi
Devota no tempo,
Fixo ò que debia
E outros fixeron.

Mais tí cô teu conto.
Nojoso è molesto
Fixeche ò que en min
Culpache primeiro.

Dicindo qu'a Reina
Foi co Sacramento,
Contabas teu conto
Sem mais arrodeos.

MARUXA.

Bem falas Perucho
Anqu'algo rengendo,
Semellas ao mico
Qu'está rabugento.

Mais porque non tornes
A ser mais fedello
Escúitame hum pouco
Perucho dos merlos.

Teus contos son tristes
os meus son muy ledos,
E mais à bofellas
De gaita è pandeiro.

Vagar piden istos
Poñamos exemplo

Cando s'acramou
Rey Fernando sexto.

Non sotrenarein
Mingalla de tempo
As guerlas s'afogan
Con tanto mareo.

Bem è que estes homes
Calados è quedos,
Teñan seu lezere
De falare presto.

E pois qu' en Madril
Est'outros dous nenos
S'acharon testigos
Que falen primeiro.

Minguña ay Minguña
Minguña do Rego
Minguña ti ôs?
Mais levech'o deño.

MING.

Sí, ouzo Maruxa,
Que queres? si ao tempo
Que ti me chamabas
Con tanto voceo.

Estaba espirrando
Espirros arreo
Côs ollos é nocas
Ollando no Céu.

Ch'abia d'ouvire?
Jesus non che quero,
E mais non che podó
Ahora falemos:

Que queres Maruxa
Eu seica ch'entendo
Que cuidas que conte
O qu'ouvin de certo.

MARUXA.

Minguña è verdade
Que cuido iso mesmo,
Sò quero que contes
Aquele festexo.
Que na acramazon

De Fernando sexto
Se fixo en Madril
E viche de preto.

MING.

Jesus Maruxiña
Reloucas? eu creo
Pois ti muito mandas
Que non sein facelo.

Aquela festiña
Foi festa sem termo
Eu mal pecadiño
Muy pouco me lembro.

Do mesmo que vim,
Anque vim de preto
Tantas cousas foron
As qu'ali fixeron.

O dono que tiña
Seica por ser vello
Tomaba cabuxo
A vez que do eido.

Eu sabia as ruas
Ou grandes paseos
Que chaman trapillo
Os galans mancebos.

A istos semellan
No noso terreo
Romages è feiras
Con gaita é pandeiro.

Non vistes en Jullo
A gente sem termo
Qu'a San Benitiño
Acóde de lexos?

Pois iso è trapillo
Alá; mais entendo
Que mais entendia
O meu dono ò vello.

Ainda por tal
Me daba consellos
Que sempre fugise
D'ollos lambisqueiros.

No dia da festa
Me deu privilexo
D'andar po las ruas

Solta è sin recéo.

Mais doume dous cartos
Parece qu'os vexo:
Comprei na tafona
Hum pan fariñento.

Eu tiña na ucha
Hum como mantelo
E hums zapatiños
Que ja foran vellos.

Vestime, calceime,
Mireime à hum espello
E así garridiña
Sahin ao paséo.

Funme de contado
Con ganas de vello
Junto do Retiro,
Abaixo, no rego,

O rego que corta
Junto à Recoletos
O ancho camjño
D' Alcalá direito.

Da banda d'alá
Do mesmo regueiro
Ali caladiña
Me sentei comendo.

Mentres que chegaba
O grande paseo
Ou à cabalgada
Que ja viña preto.

Alí à vim toda
Sin ningun tropezo
Dempois me metin
No retiro á tempo.

Homes cachapudos
Ouvistes ó feito,
Ouvid ó que vim
O que vim de preto.

Dez foran d'Agosto
Cand'a San Lourenzo
Turraron nas trenlles
Os homes, ou demos.

Aquel gran Santiño
Rostrido torresno,
Esturro da Igrexa,
Touciño do Céu.

Hum-ha carta feira
Se fixo ò festexo
As cinco da tarde
Cando ò sol foi ménos.

Na casa que chaman
Do Ayuntamiento
Casa de la Vila
Por nume diverso.

Ali se juntaron
Os mais cabaleiros
Para à cabalgada
E outros sugetos.

D'ali ja formados
Sahiron muy presto
D'ali comenzou
O grande paseo.

Po la pratería
Con moito concerto
Meteuse è muy logo
Chegou ao estreito.

Que chaman da porta
D'ista ben me lembro,
De Guadalagara
Que fai dous vieiros.

Hum vai para á praza
Ao lado direito,
O outro que toma
Po lo lado ezquerdo.

E deixa à ezquerda
A casa ou colegio
D'alguns teatinos
Que ja son profesos.

A calle mayore
Vay todo direito
E vai a enfrontare
Con el buen Suceso.

Por ista pois rua
Pasou ò paseo,
Ruando chegou
Embora á bo tempo.

A porta do Sole
Qu'ali outro estreito
Se fai como dixen
E fai dous vieiros.

Bem seín que Maruxa

S'está relamendo
 Agora qu'a porta
 Do sole lle lembro,
 Pois alí juniño
 No lado direito
 Vivía ò seu dono
 Qu'era pasteleiro.
 Non por aquel lado,
 Senon po lo ezquerdo
 Foi a cabalgada,
 Guiou ó paseo.
 Este lado pois
 Muy largo sem termo
 Fai a rua grande
 Ancha por extremo.
 Qu'ali chaman todos
 Grandes é pequenos
 Calle de Alcalá
 Da fonte dos verros.
 Por postre chegou
 O dito paseo
 A donde eu ò vim
 No dito regueiro.
 Hums cum-has trompetas
 Retortas no medio,
 Acà non hay d'isas
 Nin lles acho enxemplo.
 Istos aboujando
 O ár é ò vento
 Diante de todos
 Viñan à pé quedo.
 Non vistes hun corno
 D'un grande carneiro
 Muy entortillado
 Que fai arrodeos.
 Ou hun lubigante
 Qu'è grande cranguexo
 Ou ò caramujo
 De bois qu'acá temos?
 Cando polos cotos
 Os mozos ou nenos
 Para aturuxare
 Ou chamar os cerdos.
 Os sopran con forza
 E sóan tan recio

Qu'a quen non o sabe
 Lle pon muito medo?
 Ouvistes na gaita
 O son pedorreiro
 Que funga ò roncon
 Se ò fol esta cheo?
 Ou cando na Vila
 O trasgo facendo
 Verran os rapaces
 Nos toneles vellos?
 Asi orneaban
 Pouco mais ou menos
 Aquelas trompetas
 Que viran primeiro.
 Chaman cornocachos
 Segun me dixeron
 E tiñan as bocas
 Mais anchas qu'hun cesto.
 A estas tamen
 Ruido metendo
 Mais alto uns carins
 Levaban no medio.
 Todos á cabalo
 Abouxando ò ceo
 Inchaban as froias
 Parecian demos.
 Tamen viña entr' eles
 Hum rapas bem feito
 Que tiña na besta
 Dous novos caldeiros.
 Non sein se de cobre
 Non sein si de ferro,
 E tiñan por cima
 Dous gordos pelexos.
 Pescudein seu nume,
 Ali me dixeron
 Que anque Atabales
 Timbales é ò certo.
 S'a hum-ha laranja
 Fendedes por medio,
 Ja tendes Timbales
 Anque mais pequenos.
 Sobre do pescozo
 Do faquiño preto
 Como à cachapernas

Ou como dous terzos.
Iban pendurados
Diante do neno
Serian alforxas
Indo derradeiro.

Tantas gerigonzas
E tantos meneos
Facia o rapaz
Nos ditos caldeiros.

Cando por deveces
Con dous paus ou cepos
Lles daba pancadas
Zurrando os pelejos.

Que euidein jugaba
Como fan os nenos
O lipe cañoto
Nas ruas correndo.

Non vistes nas eiras
Mallando ò centeo
Que estrondo que fan
Dous mallos batendo?

Que à veces s'empinan
Con muitos rodeos
Qu'a veces s'encollen
E dan sempre arreo?

Pois ese ruído
Facian os cepos
Esas gerigonzas
Facia ô neno.

Dempois viñan vindo
Hums como sargentos
Vestidos d'azule
A pe, è muy quedo.

Son homes muy altos,
Son homes ben feitos
As mangas è medias
Eran de vermello.

Tiñan na cabeza
Hum rico sombreiro
Nas mans tiñan gantes
May brancos por certo.

Trahian na man
Hum pau muy direito
Ferrado na punta
Con cortes de ferro.

Chaman alabarda
A este instrumento,
A eles lles chaman
Os alabardeiros

Logó n'hums faquiños
Falsos, de mal pelo
Qu'alí chaman todos
Cabalos gallegos
Cargados d'alxóuxeres
De cintas è ourelas
De trenzas colgando
Ed'outros arreos.

Postos en crequenias
Os pés nos estrebos
Viñan os que chaman
Corchetes do demo.

Istos por mal nume
Alcuño ou desprezo
Se chaman alá
Los Alguacilegos.

Todos viñan juntos
Vestidos de negro
Con suas golillas
Que poñían medo.

Hum-ha cabeleira
Postiza ôs mesmos
Na cabeza tiñan,
Encima ô sombreiro.

Tres cerros de liño
Juntos en direito
Ainda eran poucos
Para aquel cabelo.

Hum-ha vendasquiña
Viorto ou vencello
Levaban nas mans
Como os Arrocheiros.

Vara da Justiza
Chaman eu-ha creo
Vara de arreare
Os facos galegos.

Seguíanse logo
Con moito concerto
Os Grandes de España
Señores do Reino.
Viñan à cabalo

Daba gusto velos
Tan ricos de joyas
E mais aderezos.

De ouro è de prata
Todos iban cheos
Asi seus vestidos
Com'os seus sombreiros.

Valia ó qu'alguns
Levaban no frêo
Mais que val Morrazo
De extremo à extremo.

E mais misturados
Outros cabaleiros
Con eles marchaban
Con moito respeito.

Non sein nomealos
Póis non os conezo
Nem hums, nem os outros
Qu'iban no paséo.

Hums dis qu'erán Condes
E outros Marquesos
Outros eran Duques
Non seim s'è ô mesmo.

Mais todos garridos
Bem postos, è feitos
Caríñas de risa
Levaban por certo.

Dempois viñan catro
Que chaman maceiros
Homes muy forzudos
E muy corpulentos.

C'um-has cachiporras
De prata, eu creo
Douradas, os hombros
Cal van os gaiteiros.

Cum-has roupas largas
De color vermello
Qu'as bestas cubrian
Cal foran arreos.

Na cabeza tiñan
Huns como moqueiros
Con muitos bidriños
Seic'que eran espellos

Non vistes na Vila
O ano postreiro

No dia dos Corpos
Festiña de Deos,
Aqueles Gigantes
Que van derradeiros
Da coca è da Nao
E fan novo Gremio.

Botailles as porras
A os hombros, vos prego,
Sabredes, que digo,
Catá-hos Maceiros.

Sempre van diante
Da Vila è por eso
Seguíase à Vila
Cô Ayuntamiento.

Muitos Regidores
En cabalos pretos
Con novos vestidos
Ou brancos ou negros.

Logo catro viñan
Señores ben feitos
Que con seus roupages
Me puxeron medo.

Non vistes na Igrexa
A vez que tres cregos
Cantan hun-ha misa
Con gaita è con credo?

E que todos tres
Num altare mesmo
Fan as cirimonias
Cô preste no medio?

Aquelas roupiñas
Anchos vestimentos
Que ten os dous lados
Nos lados abertos.

E que se semellan
Sin por mais nin menos
A aquela casaca
que ten San Lourenzo?

A si pois dos catro
Eran, bem me lembro
Os anchos vestidos
Se non que no medio,

Diante, è detras
Na espalda è no peito
Levaban cruciñas

E cans, è castelos.

Dixeron se chaman
Reis d'armas, entendo
Qu'asi se chamaron
Por ser pregoeiros.

Das guerras é paces,
E mais têm dereito
De dar à os fidalgos
As armas de certo.

Hum cabalo grande
Viña derradeiro,
Entre outros señores
Hun grande pequeno.

Era tan meniño
Qu'unque iba dereito
Sô sua cariña
S'ollaba de lexos.

Vistes n'huma estampa
Que é do Sacramento
Alguns Angeliños
Qu'ali estan facendo.

Postos de gionllos
As mans en dereito
Mesuras devotas
Ao Santo misteiro?

E que arredore
Da hostia do medio
Hay muitas cariñas
Con alas; è creio

Qu'ás tem por siñal
De nunca estar quedos
E que sempre vóan
En torno de Deos;

Com'a borboleta
Que fai seus rodeos
En torno do lume
Voando è correndo.

D'isto qu'è pintado
Dareivos emxemplo
Na festa dos Corpos
Vivo è verdadeiro.

Non vistes às Penlas
Miniños bem feitos
Serafins da cara
con rico aderezo.

E que van erguidos
Como cabaleiros
Sobre das cabezas
D'huns homes labercos.

Que na procesion
Jamais estan quedos
Ora ja bailando
Ora ja correndo.

Que cando na praza
Pouza ó Sacramento
Lle fan mil medidas
Andando en rodeo;

Mesuras devotas
Coquiños de nenos
Mimiños dos Anjos
Meiguices do Céu.

Asi pois ó grande
Miniño pequeno
Vos pareceria
Penla do paseo.

Penliña da festa
Penliña do Reino
Cariña de Anjo
Serafin dos nenos.

Levaba na man
E mais na estribeira
Hum-ha bandeiriña
Con cruces no medio.

Cuidein cand'o vim
Con ela è pequeno
Qu'era hum S. Joaniño
Co seu Agnus Deo.

Conde de Altamira
Ouvim qu'era ó neno
Dos Grandes de España
Ó Grande gallego.

E dis que lle atañe
Por seus privilegios
Publicar os Reyes
Cando entran no Reino.

Porque este miniño
Non caíse presto
Iban ó seu lado
Dous homes muy preto.

Por fin è por postre

Por fin e por postre
De todo ò paseo
Viña tanta gente
Que era un contento.

E ja ò que dixer
Ben sabe qu'è certo
Xepiño da Fonte
Que non era lexos.

XEPIÑO.

Que lexos nim corno
Minguña do Rego,
Ou segun falache
Minguña do Demo.

Que nos salupiche
Con tantos enredos,
Con tantas belermas
E tantos enxemplos.

Eu seica si vin
Qu'iban no paseo
Trompetas tambores
E mais Albardeiros.

Señores montados
Maceiros ò mesmo
E mais Regidores
Cos catro Armeiros.

E que viña à postre
A cabalo hum neno
Que viña caíndo
E qu'o viñan tendo.

Mais eu non achei
Nin penlas nin penlos
Nin tampouco gaitas
Nin gigantes feos.

Nin homes mallando
Nin jugando nenos
Nin misas de tres
Que dixesen cregos.

Gentio si, moito
Qué temos con eso?
Cand'hay aforcado
Non sucede ò mesmo?

Sempre estas mulleres
Contan por rodeos

Fian por alfergas
E falan por cestos.

MINGUIÑA.

Catai vos Maruxa
Catai qu'aqui temos
Outro Peruchiño
Xepiño dos Merlos.

Ná-nai! quem che fala,
Ollai vos ó neno
Zafado è sargoso
Criado de hum cego.

E ti para min
Quén es? Rabujento,
Se sirvo a hum soldado
Non lle tango os ferros.

Ti si que ò que cantas
Con teu dono o cego
O son da zanfona
cantas por rodeos.

E mais ti repites
Sim porta no medio
Hum-ha mesma cousa
Cen veces á reo.

Dime cantas veces
Mandádoche ò cego
Fixeches saltare
Por pan, ou diñeiro.

Hum mesmo canciño
No binco dos ferros
E con èl bailabas
Facendo ò fedello.

XEPIÑO.

Ay! ay! do soldado
Non tanges os ferros,
Mais èl que che tange
Minguña do Rego?

Ay, ay, seica, seica
Che tange ò pandeiro
Cando non fugires
D'ollos lambisqueiros.

Deixemos os contos

Que non son do tempo,
Minguña prosigue
Prosigue ô teu xeito.

Contanos axiña
O que mais fixeron
Aqueles cofrades
D'aquel gran paseo.

MINGUÑA.

Se non m'atricares
Ja estivera feito
Pois eu bem fiaba
O conto por dedos.

Mais todos os homes
Queren ja sabemos
Falar por alfergas
Atricar por cestos.

Asi pois prosigo
No conto primeiro,
No me azoxoñedes
Pois non falta tempo.

Alí no retiro
Estaba no medio
Do grande corral
Hum taboado feito.

El iba à entestare
Co ô balcon de ferro
Das reijas douradas
Ou paus amarelos.

No balcon juniños
Sentados é quedos
Estaban os Reis
Con caras de cêo.

Nos outros balcon
Estaba de crego
O cardealino
De crego bermello

E mais sua irman
Estaba alí preto
Doña Fernandiña
Garrida por certo.

Estaba tamen
No balcon esquerdo
A infanta de Francia

Que estaba facendo
Mimiños à filla
Que estaba ali creo
Pois eu non à vin
Asi mo dixeron.

Marqueses é Duques
Condes, cabaleiros
E mais milicianos,
Señoras é cregos.

Todos, é mais outros
Seique foron cento
Postos nas fiestras
Estaban direitos.

Lembraivos que dixen
Alá no comenzo
Qu'alí no retiro
Me metera á tempo

Por la porta falsa
Que mira en dereito
Entesta, é enfronta
Con os Recoletos.

Entrou no Retiro
Anque con apreto
Toda à Cabalgada
Con sol é con tempo.

Chegou ô Curral
Meteuse alí dentro
Fixeron os Reis
Todos seus respetos.

Subéuse ao tabrado
O grande galego
Co é los Reis d'armas
E mais os maceiros.

Aqueles à voces
Tres veces dixeron
Oide, atendede,
Silencio, silencio.

Dempois ó meniño,
Ou conde pequeno
Com'un paxariño
Fasendo pucheiros.

Catilla, Catilla
Pol Felnando seto
Catilla, Catilla
Pol Felnando seto.

Dixo: è brandeou
Con lindos meneos
Sua bandeiriña
Tres veces ao ceo.

Enton toda à gente
Qu'abia à milleiros
Dixo: viva viva
Don Fernando sexto.

Viva, viva, viva,
Mil veces dixeron
Botando no aire
Capas è sombreiros.

Viva nuestro Rey
Don Fernando sexto
Viva con la Reina
Por siglos eternos.

Tanto que cuidein
Que con tantos verros
Que me aturuxaban
Porque entrei adentro.

Eu tamen quixera
Votar meu mantelo
Ao aire se fora
Cousa d'algun prezo.

Estiven cerquiña
Do tabrado mesmo
Así non vos conto
Se non ó que è certo.

Como son criada
D'um soldado vello
Os outros soldados
Non me puñan medo.

Dempois alí encima
Do tabrado mesmo
Hum home panzudo
Vestido de negro.

Con grande golilla
Que segun me lembro
E aquele propio
Qu'iba no paseo.

Bem posto acabalo
Cò Ajuntamento
E dos Regidores
Cerrando os ringreiros.

Este pois en pé

Sacou d'hum taleigo
Muitos tarineños
Apuñados cheos.

Botouinos à gente
Rapaces é nenos
Mulleres, é mozos,
Mozas, é labregos.

Non vistes ná vila
A vez qu'hay batéo
D'hum rico miniño
E mais s'é primeiro.

Botar á pañota
N'alpendre do Tempro
Puñados de cartos
Os cañons é nenos?

Aca son chaviños
Ali foron, certo,
Moedas de prata
E d'ouro amarelo.

O qu'as espallaba
Se iba volvendo
Oras á un lado
Oras a outro vento.

Alguns raparigos
Moquetes colleron
E outros pancadas
Nada do taleigo.

Muitos aparaban
A capa ou sombreiro
Collian no aire
Bastante diñeiro.

Na abada as mulleres
No manto ou mantelo
Tamen de moedas
Algu-has colleron.

Eu mal pecadiño
Estaba temendo
Que m'asoballasen
Sem nengun remedio.

Os da gafualla
Cañons é labercos
Que daban moquetes
Couces é golpes.

Asi jamáis quixen
Por coller diñeiro

Baixarme às pancadas
Que lle tiña medo.

Estaba eu mirando
Cos ollos aó céu
Cando vim vir vindo
Voltiñas facendo.

No aire hum tarim
Que viña en dereito
A dar-me na fronte
Hum golpe pequeno.

Cuidei qu'era prata
Mais era amarelo
Cuidei qu'era ouro
Mais pensando neste,

Chegou e pegou-me
Neste sobrecello
Saltou às perfebas
As nocas è aó queixo.

D'ali escorrindo
No colo é no céu
Caíume na abada
Jesus! que contento.

Mirein-ho, collin-ho
Gardein-ho è teño,
Ollai vos aqui
Catai vos que sello!

XEPIÑO.

Vexamos Minguña
Ay! tan amarelo
Ay que garridiño
E d'ouro por certo.

Fu ja vim dobrons
Dobron tan puequeno
Que val vinte reas
Jamais, seica creó.

E mais é d'aqueles
Que ja se fixerón
Dobronciños novos
Non fai muito tempo.

Quero de corrida
Leer do redéo
As letras que tem
Qu'eu bem as entendo

Ferquiná dus vi
Si dice por certo
Ferquiña dus vi
Qu'eu bem as entendo.

MINGUÑA.

Xepiño reloucas
Nos non che entendemos
Ferquiña dus vi
Que fai para ó sello?

Alfergas ou forxas
Alforxas ou cestos,
Mais esas ferguiñas
Que fan no letreiro?

Deixa non prosigas
En leer ó sello
Iras para escola
Dempois ò veremos.

Bota aca rapaz
Perdelo non quero
O meu garridiño
O meu amarelo.

Inda que non sei
Leer ò letreiro
Dira en latin
Ferreinando seixo.

E lémbtrate agora
Se como che entendo
Por alfergas fio
Por ferguiñas leo.

Se val vinte reas
E cho dixo ó cego
Comprarei na vila
Cousas à desejo.

Corpiño manguñas,
Cintiñas ourelos,
E mais hum-ha coifa
E mais hum espello.

Mentres no m'atriques
Xepiño sé quedo
Volvamos ao conto
Que falta ò postreiro.

Dempois d'acabados
Aqueles voceos

Toda á cabalgada
Facendo respeitos
A os Reis é misuras
Con muito concerto
Saiu do curral
Anque con apreto.
Por aquela porta
Do lado esquerdo
Por donde d'abaijo
Resopla ò vento.
Por aquela rua
Toman en dereito
A praza mayore
Bem largo vieiro.
Ali todos juntos
Fixeron ò mesmo
Qu'alà no Retiro
Fixeron primeiro.
D'alí po la rua
Que vai ò Convento
Qu'é de San Martiño
De Monges bieitos.
Chegou ja de noite
O dito paseo
A hum ha praciña
Qu'està ali no medio.
A os pes da Igrexa
Qu'a seu lado esquerdo
Ten á das Descalzas
Mongiñas de Deos
A pubricazon
Se fixo ali presto
Con luces è fachas
E muitos facheiros.
Por vredas distintas
Que ja me esqueceron
Chegaron à Praza
Do Ajuntamento.
Ali por remate
O conde cos mesmos
Tamen aclamou
D. Fernando sexto.
E isto acabado
E mais ò paseo
Tamen tuvo fin

Todo aquel festejo.
O conde miuiño
Volveu para ò eido
E foron con ele
Muitos cabaleiros.
Ja estaba disposto.
Un grande refresco
Na casa do Conde
A mais de tres centos.
Ali non entrei
Porque me dixeron
Que daban pancadas
Sin ley nin concerto.
Mais no outro dia
Un que se achou dentro
Me dijo mil cousas
D'aquela refresco.
Era un raparigo
Vasallo è galego
Do conde é que estaba
Sirvindo no eido,
Dixo qu'os confites
Se daban por cestos
E qu'as rosquilliñas
Se daban à centos.
Os viscoitos largos
Branco è amarelo
Se daban por feixes
E monllos enteiros.
Dos ovos fiados
Con muitos novelos
Andaban por ducias
Seus pratos ben cheos.
Huns bolos tan grandes
Com'hum pan de mesto
Qu'eran de fariña
De trigo escolleito.
Con leite amasados
Sin ningun formento
Con ovos mexidos
Por sal suere preto.
Estes ditos bolos
Qu'eran amarelos
Andaban en torno
En rebandas feitos.

Nums valdes muy anchos
Anque muy ligeiros
Qu'eran de cortiza
Embreados dentro.

Estaban hums jarros
Olas, ou pucheiros,
Garrafas ou sellas
Frascos ou botejos.

Picheles ou cántaros
Non sei cales de elos
So sei que eran todos
Pouco mais ou menos.

De vidro ou de prata
E que estaban cheos
De aguas con zucre
E mais otros cheiros.

D'aquelas bebian
Todos os tres centos
A barba regada
Netos é mais netos.

Dos viños que daban
E qu'eran diversos
Eu entendo pouco
Asi non falemos.

Dixo aquel rapaz
Que non era menos,
O viño qu'a agua
Que era mais eu creo.

Mais si ò viño quente
Todos non beberon
Con mel è manteiga
Foi frio ò refresco.

Inda que tomaron
Mui quente è fervendo
Muito chicolate
Con sopas no medio.

E tamen estaban
Os bufetes cheos
De linguas, chourizos,
Perniles, codelos.

De lacós cachuchas,
Fuciños de cerdo
Nums pratos mui anchos
E todo friento.

E mais muitas tartas,

Que seica as fixeron
As monjas, andaban
A bondo por certo.

Pantrigos è roscas,
Ripotes, è queixos
A dalles cum pau
Rodaban no eido.

Por fin ja me canso
E mais non me lembro
De tanta merenda
De tanto festexo.

Maruxa das Rulas
Ti que tes mas peito
Còntanos en bora
Aquelo que deixo.

MARUXA

Deixache ó mellore
Minguña do Rego,
Aqueles bocados
Qu'oubo no refresco.

Con estes olliños
Vin qu'ò Pasteleiro
Meu dono fixera.
Mil cousas de prezo.

Por orden que tiña
Do Conde pequeno
Ou seica do frade
Que ten seu governo.

Tantas donosuras
E modos diversos
Fixo de pasteles
Que todos dixeron,

Na casa do Conde,
Que nem tan ben feitos
Nem tantos os viran
Jamais n'algun tempo.

Hum so pastelon
Tiña de rodeo
Mais que tem as rodas
D'um carro sin eixo.

Mais ja que pasou
Todo aquel refresco
E que ja Minguña

O contou estenso,
Vamos adiante
Deixémonos d'esto,
Pois ainda falta
Algo do festejo
As dez pouco mais
Da noite no teso
Qu'enfronta ò Retiro
Queimouse ò castelo.
Estaba ateigado
E cheo è recheo
De moitos foguetes
Grandes è pequenos.
De bombas, de rodas.
E mais de rastreiros
D'alguns buscapés
E d'outros engeños.
Con tantos estoupos
E estralos no céo
Con tantos foguetes
E fogos diversos.
Cuidein, eu ô vim,
Ser cousa d'inferno
Con rayos centellas
Trebons è lostregos.
Durou à festiña
Do dito castelo,
Anque foi de presa
Mui bastante tempo.
A gente foi muita
toda con contento
A mais espallada
Naqueles outeiros.
Ouvo luminarias
Tres noites arreo,
Fogueiras nas prazas
Faroles nos Tempros.
Os fachós das costas
Non lles ten remedo:
O Sol co à Lua
Non se botou menos.
Por todas as ruas
Cantando è tanguendo,
Andaban às mozas
Miniñas è nenos.

Cantaban decires
Cantiñas è versos
Tocaban violas
Frautas è pandeiros.
Vim huns pandeiríños
Qu'alí me dixeron
Qu'eran cousa nova
Nova n'aquel tempo.
Eu tanpouco os vim
Acà nem me lembro,
Direi de que sorte
Son aqueles feitos.
S'a hum-ha peneira
De aro pequeno
Lle botás un rabo
Xa tendes enxempro.
So que d'hum-ha costa
Non teña pelexo
E teña as ferreñas
Metidas adentro.
Ou para esplicarme
Acà ò meu geito
Son ferreñas grandes
Con rabo è pelexo.
Toman po lo rabo
Cos dedos esquerdos
Aquel pandeiríño
Danlle cos dereitos.
Ouvo foliadas
Nas ruas, nos eidos,
Todo era festiña
Todo era contento.
Bailaban as mozas
O son do pandeiro
Con elas bailaban
Os mozos mancebos.
Andaban as turras
E mais os trobellos
Os parbos sandíos
Miniñas è nenos.
Hums con asubios,
Outros con punteiros
Outros con discantes
Outros con rabelos.
Con gaita è tambor

Andaban galegos,
Con binco è zanfona
Andaban os cegos.

Todos reloucaban
Ja mozos ja vellos,
Ja pobres, ja ricos,
Ja frades, ja cregos.

Todos viva, viva,
Verraban à verros
Viva D. Fernando
Nuestro Rey escelso.

Como tantas ruas.
Se juntan no medio
Da porta do Sole
E fan un campelo.

Ali foliadas
Habia por centos
Mais qu'en outras prazas
E con mais trebellos.

Meu dono que mora
N'o lado dereito
Fixo mais louquices
Fixo mais estremos

De gozo que todos
Por ser ò festexo
En gloria do Rey
Don Fernando sesto.

El è tam bizarro
Anque è pasteleiro
Que dobrons á pote
Gastou sin receo.

Hum-ha foliada
De todo instrumento
De sopro è do corda,
E mais de golpeo.

Na porta da casa
Tiña con respeito
Pagaballe soldo
Soldo non pequeno.

Deu mais de millenta
De valde è sem prezo
Pasteles da carto
A nenas è nenos

De peixes frixidos
Pantrigo è torreznos

Bizcoitos è viño
E cousas de cerdo

Habia fartura
Nada por diñeiro
Comian bebian
Os homes famelgos.

Jesus que lambaces,
Lambons, lambaceiros,
Lambuxas larpons
Larfons è famentos.

Cantos larafouzas
Gorxons, galdrupeiros
Larpeiros, è codios,
Tranchos é labregos.

Cantos toleirons,
Palurdos, lareiros.
Laranjos d'Aldea
Marrans e porqueiros.

Cantos maloutans,
Cantos taleigueiros
Cantos polainudos
E mais manteigueiros.

Cantos nugallans,
Cantos lacoeiros,
Cantos furabolos
E mais lacaceiros.

Cantos surtabestas
Cantos calaceiros
Cantos lacazans
E zorrega peidos:

De tantos è cantos
Me canso non quero
Contarvos os mais
Que viñan ò cheiro.

Bebian à pote
Comian por cento
O liquiadore
Non botaban menos.

Que monas tomaban!
Que sirins tan ledos!
Que xarelas lurpias!
Que tristes por certo!

Toda à gafualla
Fedia de lejos
E ao barruallo

Cheiraba de preto.
Meu dono folgaba
Con tantos meneos
Pagaba con gusto
Por ter tal festexo.

Non sei si Perucho
Co seu zapateiro
Entraron ali
S'entraron non creio.

Que fosen mercare
Os zapatos vellos,
Con apatuyà
Muy pouco comemos.

PERUCHO.

Ollai vos Maruxa
A do pasteleiro
Espaxota moscas
E chucha codelos.

E como se gaba
E porque rodeos
Se chufa è me chufa
Que son un famento.

Nin eu nin men dono
Anque nos dixeron
Que teu dono daba
A todos sen termo.

De comer de valde
Entrar non quixemos
En casa tan porca
E con fedorentos.

Ti si que estarias
Si non foses dentro
A lamber os pratos
D'aqueles labercos.

E deixo outras cousas
Aqui no tinteiro,
Non pois eu si falo
Maruxa, veremos.

Se ti trebellache
Con aqueles bebedos
Ou con os rapaces
Ou outros mancebos.

S'anduveche as turras

Co fillo pequeno
Que tiña teu dono
È qu'era traveso.

Contache de cote
Con tanto enguedeo
As festas os bailes
Gaitas è trebellos.

Que seica Maruxa
Que seica me temo
Que ti nos contache
Os teus regodeos.

Pois ò pandeiriño
Con rabo è pelexo
Ferreñas è todo,
Contado por dedos!

Mais vai Maruxiña
Qu'os teus ollos pretos
N'aquel pandeiriño
Quedaron de dentro?

Mais vai qu'algun d'eles
T'encheu ò desexo
Por ser novo è lindo
E por ser pequeno?

MARUXA.

Canté! quen mo dera
Perucho dos Merlos
Ay canté! canté!
Que dera por telo!

Que bem ò tocara
Alà no meu eid o
E nos dias santos
Cos outros pandeiros.

Que golpes lle dera
No aro è pelexo
E repinicara
Con estes meus dedos!

Iria ò mercado
E feiras do tempo.
Iria aos romages
Con ò meu pandeiro.

O muiño iria
Nas noites d'inverno
Con meu pandeiriño

É cò fole cheo.
S'alí a criada,
Ou á ama do crego,
Quixera garlare
Lle poria medo.

E nas foliadas
Pòndome no medio
Eu ó repicara
Con mais lucimento.

Meniñas é mozos
Mozas é mais nenos
Terianme enveja
Enveja ò pandeiro.

Catai-vos Maruxa
Dirian por certo
Como se potrea
Como mec'os dedos.

Cal vai estricada
Co novo pandeiro
Seic'a nos non somos
Para far ò mesmo.

Cuida que porq'ela
Ala n'outro tempo
Sirveu en Madril
Con hum pasteleiro.

Nos ha d'atricare
Nos ha de por medo
C'o as suas ferreñas
Con rabo è pelexo.

Canto mellor fora
Que con sacho è cesto
A catar à bosta
Fose á vila cedo.

Istos riberetes
Con outros ourelos
As mozas de enveja
Me porian crec.

PERUCHO.

Deixa ja Maruxa
Para millor tempo
Esas chouteiriñas
Co novo pandeiro
Ala no muiño

Cantaràs cos nenos
Esas muiñeiriñas
Qu'aqui non tem geito.

Olla qu'estes homes
Estan con desexo
Que Xepiño conte
Outr'algun suceso.

Déixalle hum anaco
De vagar è tempo
Bem barballoache
Por cen arrodeos.

Xepiño da Fonte
Dinos algo certo
Pois que ven por dous
Os qu'andan c'os cegos.

Dinos ò que viche
Despois do festexo
Nem sempre festiña
Nem nunca lamentos

XEPIÑO.

Eu muito dixera
Do que vim de certo.
Mais ja ò contaron
Os outros pequenos.

O qu'eles non viron
E vim eu c'o cego
Contarei agiña
E sin arrodeos.

Mais será preciso
Que saibais primeiro
O qu'aca quizaves
Ja ouvistes no Reino.

Dixome meu dono
Qu'alà noutro tempo
Ja ha mais de seis anos
Que os homes galegos.

Que en Madril vivian
De paso ou d'asento
Cuidaran que todos
Con voto perpetuo.

Sempre s'ajudasen
Juntiños sem medo
Num-ba cofradia

Ou n'hum regimento.

Ou que se fixese
Con-hums privilegios
A congregazon

Dos nobres galegos.

A primeira junta
Qu'ouvo sobre d'esto
Foi na quinta feira
A dez de novembre.

Do ano qu'andaba
E iba correndo

De corenta justo
Se lembraba ò cego.

N'ela se juntaron
Muitos cabaleiros
E muitos señores
E frades é cregos.

Eran entre todos
Bem mais de dous centos
Todos muy devotos
Todos muy discretos.

Ali s'escolleu
Por patron Señeiro
D'a Congregazon
Dos nobres Galegos.

O noso Santiago
Apostol de Deos
Fillo do Trebom
E do Cibadeo.

Qu'è rayo e centella
Contra os mouros pretos
Que os fende que os raja
Que os racha por medio.

Que e Sol, è é Lúa
E luz è lostregos
Para os españoles
Mais para os galegos.

O noso Patron
Santiño bem feito
Da barba dourada
Que esta no seu Eido.

Sentado e vestido
Cal fora romeiro
Con sua escraviña
E c'o seu chapeo.

Que tem muitas cunchas
Sô do mar do Reino,
Cunchiñas vieiras
Abondo e à desexo.

Na man ò bordon
Bem posto è direito
C'hum-ha cabaciña
Que val muito prezo.

Con à Compostela
No seu lado ezquerdo
En que estan fechados
Os catro evangellos.

Todavia qu'antes
Por votos recesegos
Ja era d'España
Sô Patron primeiro.

A Congregazon
Por un novo afeuto
De novo ò escolleu
Patron mais de preto.

O primeiro irman
Mayor è primeiro
Qu'a Congregazon
Dos ditos galegos.

Tivo foi Felipe
Q'estexa nos Céos;
Pai do noso Rei
Don Fernando Sexto.

Nosos congregantes
Como mais afeutos
Antes qu'alguns outros
Os primeiros deron.

Mostras das saudades
Que tiñan no peito
Desfogo das magoas,
E do seu tormento.

Fixeronll'as onras
Hum ato fixeron
Com'a tal hirman
Con tristes ousequios.

Dezaseis d'Agosto
Foi ò dia certo
Num-ha terza feira
Cando isto foi feito.
N'Igrexa das festas

Que fan os galegos
No dia do Apostol
Nos anos areo.
Igrexa de Frades
Vestidos de negro
Frades agustinos
Que estan no Convento
Qu'ali chaman todos
Grandes è pequenos
San Felipe ral
Porque è realengo.
Ali pois se armou
Con tabras è cepos
Hum muy grande túmbulo
Como monumento.
Vistes hum-has medas
Enfronte dos Eidos
De palla ou de monllos
Mais ou centeo?
Faced pois de conta
Qu'à que sube en festo
Mais ancha è mais alta
Servirá de enxemplo.
Este turumbullo
Con farrapos negros
E panos de seda
Chegaba asta ò Céo.
Tiña tantas fachas
Candeas facheiros
Que coidei queimase
Os que estaban dentro.
Tangulan nos lados
Muitos instrumentos
Eu nun sei seus nomes
Por ser tan diversos.
Hums como asubios
Frutas ou punteiros
Outros como chifres
E de buxo feitos.
Outros como tranças
Con que por ter medo
Atrancan as portas
De noite nos eidos.
S'aquel Tarambollo
Dos cans polo medio

Fose esfuracado
E para os dez dedos
Tíbese no lombo
Redondos è feitos
Os dez buraquiños
C'um rogente espeto.
Seria bem cuido
O mellor enxemplo
Dos qu'ali chamaron
Baixons instrumentos.
Habia trompetas
Largas, amais d'eso
Outras mui redondas
C'hum funil no extremo.
Non vistes nas ruas
Tal vez que temendo
Aos cans unha porca
Cós fillos pequenos.
S'espiricha toda
Se espurre con verros
E s'escarrapucha
Facendo rodeos.
E como se fose
Ourizo cacheiro,
S'ouriza de cerdas
Postas en dereito.
E que s'esforrica
De rabia è de medo
E retorce ò rabo
Con roscas no medio?
Pois á comparanza
D'aquel instrumento
Nas roscas que tem
E nen mais nin menos.
A punta do rabo
Fai ò mesmo teto
Por donde se sopra
E se bota ò vento.
A boca vai dare
Con perdon dos vellos
A donde remata
A sòa dos cerdos.
Muitos rabeliños
De pau amarelo
Habia tamen,

Chiaban por cento.
Entr' eles habia
Dous que puñan medo
Tan gordos è largos
Que levaban creos,
Seica tres ferrados
De millo ou centeo
E tiñan por mango
Com' hum timoeiro,
Com' hum adival
Das bestas do Seixo
Destos rabelons
Serian por certo
As cordas que tiñan
Tendidas no medio,
E que as cimbraban
C' hum forte fungueiro.
Ouvín que decia
Hum que estaba preto
Que a gaita e zanfona
Botaba de menos.
Poisque tanto oficio
E tantos obsequios
Qu' alí se facian
Eran dos galegos.
Zanfona foi falso
Pois anqu' en secreto
Debaixo da capa
A tiña ò meu cego.
Ao son que lles daban
Tantos instrumentos
Cantaron mil cousas
Con son lastimeiro,
Hums que parecían
Nem frades nem cregos
E non tiñan barbas
Anque ja eran vellos.
De veces cantando
De veces gemendo,
Choraban, cantaban,
E todos à hum tempo.
Se tuveran toucas
Por cima seu velo
Coidara que fosen
As monjas dos cregos.

Alí cantou solo
Hum rapaz ja vello
Con voz de paxaro
Sirín ou xilgueiro,
Eu ja no me acordo
Sinon do comenzo
Que cuido decia
Porco, porco meco.
Alí vim dous homes
Seica eran galegos
De meco è de porco
Quedaron rengendo.
Mais outros vim rindo
Non eran do Reino
Con muita faralla
Do porco, è do meco.
Despois se cantou
Con muito respeito
A misa de tres
Sem gloria, è sem credo.
Pois que non se usan
Segun me dixeron
Esas cantiguiñas
Nas misas do requio.
Vestidos de branco
Dous altos mancebos
Con camisas postas
Sobre ò sayo negro.
Das mans penduraban
Hums cuncos pequenos
Con largas cadeas
De prata ou de ferro.
Tiñan as cunquiñas
Muitas brasas dentro
E sempre botaban
Muito fume, è cheiro.
Istos pois que dixen
Estaban facendo
Sempre xirigonzas
Diante è arredro.
Non vistes no cirado
Cand' alguns pequenos
Fan con suas fondas
Muitos bamboneos.
Antes que den volt:

E fagan torneos
Con à mesma fonda
Co à pedra dentro?

Ou para cantar-vos
Hum millor engempro,
Non vistes as mozas
Nas noites d'inverno,

Cando van catare
O viño por netos;
Ou hum-ha petada
A tenda muy lexos,

Que levan na man
Hum gavizo ardendo,
Orasme hum cañoto
Orasme hum cabeco,

Oras xa hum ganzo
Chamizo, ou lumeiro,
Ou cadavo, ou guizo,
Que todo è ò mesmo?

E porque ja morto
Non se amate presto
O tizon que queda
Hum-ha brasa feito.

Para ver ò chan
A moza do eido
O vay, è de cote,
Soprando è mecendo,

E que muitas veces
S'o pau è chispeiro
Despide moxenas
Diante è arredro?

Pois as xerigonzas
E mais os meneos
Q'os brazos das mozas
Fan con os cabecos,

Asi os facian
Aqueles mancebos
Còs seus braseiriños
Pouco mais ou menos.

Dempois que acabaron
Os tres que dixeron
A misa cantada
O postre evangello.

Signiuse ò sermon
Das loursas, euberto

Hum pùlpito grande
Con hum frontal negro.

Nele predicou
Con muitos meneos
Hum frade agostino
Vestido de preto.

Ouvim que chamaban
E que era galego
Frai Martin Salgado
Hum grande mãeso.

E qu'este nacera
De pais cabaleiros
Acà en Santiago
Ja fai muito tempo.

Dixo muitas cousas
De que eu non me lembro
Todo en castellan
O qu'eu non entendo

Latins por arriba
Latins po lo medio,
Latins por abaixo
Latins nos extremos.

A vida è costumes
Contou por estenso
Do Rey D. Felipe
Qu'esteja nos Cèos.

Falou de coroas
De espadas è cetros
Do reino de Franza
E mais d'outros reinos

Diante de min
Estaban dous cregos
E mais á un ladiño
Dous frades de negro.

Istos as deveces
Anque muy secreto
Entr'eles falaban
O que ouvim de preto.

Decian qu'o frade
Probaba con tèstos
Qu'a alma do Rey
Ja estaba no Cèo.

Pois qu'habia sido
Na vida hasta vello
Rey muy virtuoso

Justo casto, é serio.

E que s'a semade
Foi algo severo,
Foi contra os pecados
E vicios horrendos.

Contr'os que mataban,
Furtaban diñeiro,
Contr'os que non tiñan
Os seus pais respeito.

Alí vim mulleres
Vestidas de negro
A caron do chan
Sentadas no medio.

Que cando verraba
O frade gemendo
Choraban, gemian,
Con muitos lamentos.

Choraban à morte
Que chegou tan cedo
Do seu Rei hirman
Mayore è primeiro.

Eu tamen chorei
Como bô gallego
E pregunten por ele
A Reina do Cêo.

Inda na falchoca
D'estes calzons vellos
O meu rosariño
De lágrimas teño.

Que é de cinco deces
Cum-ha cruz de ferro
E con à medalla
Do gran san Bieito.

Catai-vos pois este
Receimello enteiro
Posto de gionllos
A madre de Déos.

Non pasaba dóa
Qu'á dôr è tormento
Non me magoasen
Ainda nos dedos.

As dôas è bagoas
E magoas, certo
Que s'atofegaban
Por seguirse à reo.

Cada dez pasado
Dos ollos è peito
Sahía un suspiro
De bagullas cheo.

¡Ay cantas de veces
Por rezare: Deos
Te salve Maria,
Sen pensare nélo

Dixen: Dios te salve
Felipe Rei vello
Das Españas todas
Irman dos Galegos!

E mais n'algun dez
Anque non me lembro
Por padre, Rei noso
Qus estás en os Cêos.

A os cristos d'Ourense
De Lugo, e Fizterro
Mais à outros cristos
Receinlle seis credos.

As nosas Señoras
Que temos no Reino
Receinlles devoto
Muitos padrenuestros.

A Vírgen da Ó
Da Vila primeiro
Que à ten ao seu lado
San Bartolomeo.

Mais à do Camiño
Que à Tuy vai direito
E à de Mourente
Donde van os pescos.

Mais a d'aguas Santas
Qu'está d'aquí preto
A dá Escravitude
Que tem mil romeiros.

Mais à da Lanzada
Donde ó mar da berros;
Barca é Pastoriza
Das Ermidas lexos.

Boteille hum-ha salve
De mais à que temos
En Quita pesares
Qu'ali estamos vendo.

Tamen à Santiago

Noso padroeiro
Lle recein mil cousas
Que ja me esquenceron.
Pedinlle que fose
Arriba no Céu
Po lo Rei finado
Santo medianeiro.
Alguiño anque pouco
Pois marròume o tempo
Rezein à outros Santos
De aqieste terreo.
A San Benitiño
De Lerez, que vemos,
Non ò toleiron
Senon ó pequeno.
A San Joan de Poyo
Que está c'ò cordeiro
Na sua capilla
Espurrindo o dedo.
San Bras das candorzas
San Amaro ò vello
Da Portela è Moldes
San Amaro hum mesmo.
Santa Margarida
Do monte porreiro
Que tem ò carballo
Mayore do Reino.
San Andres de Xebe
Aspado por Deos
Mais ò de Teixido
Qu'està alà muy lexis.
San Justo da Fraga
Santo dos Fragueiros
È San Cayetano
San Roque è San Telmo.
As Santas Mariñas
Do Castrove è Seixo
E mais Santa Justa
De Moraña entendo.
Estos quinze Santos
Son aquens eu rezo
De noite è de cote
Para ò meu proveito.
Mais n'aquele dia
Foi por salvamento

Da alma do Rey Pay
Canto recein certo
Se rezou meu dono
O meu dono cego
Rezou para si,
Non daban diñeiro.
Por que tanta xente
Ao sair do temprou
Non me estordegase
Perna, man, ou dedo.
Antes que acabaran
Os das honras presto
M'escapein quediño
Saquein fora ò cego
Por eso non podou
Falar do postreiro
Qu'alí se fixera,
Asi pois ò deixo.

MINGUÑA.

Tirizòs che nazan
Xepiño do demo,
E piollos patos
Neses ollos pretos.
Que tanto ringeche
Mais eu nonche creo
Que tanto rezache
Con choros do peito.
Fixeche ò que viche
Que facen os cegos,
Que rezan por todos
Si lles dan diñeiro.
Poñamos por caso
Fose todo certo
Canto nos contache
Que viche no temprou.
Escano muy alto,
Homes con punteiros,
Hum sermon d'hum fr:
Misa de tres cregos.
Cata aqui Xepiño
Nestes catro dedos
Metido ò teu conto.
Orazon de cego.

Cuideim abofellas
Segun teus lamentos,
Moquiños, è bagoas
Dos ollos e peito,
Qu'alà n'hum caboreo
Que estabas facendo
O Ralo, mais Urro,
Qu'a noite fan medo:
Paxaros da morte
Sempre lastimeiros,
E mais a curuxa,
Que vòa nos tempos.
Dime, meu querido
Don Fernando Sesto
Non è ja irman
Mayore e primeiro
Da congregazon
Dos nosos galegos,
Anque o pai finase
E se fose ao Cèo?
Deixa pois tristuras,
Deixa sentimentos,
Falemos hum pouco
Do novo governo.
Non viche na igrexa
Rezando à pe queda
Juntiño do escano
Hum señor pequeno,
E qu'è bem feitiño
De corpo, è dereito
Con carís de risa
Anqu'alguiño resgo?
E qu'è ó que chaman
Alà en ò reino
Conde de Maceda
E grande galego?
De Maceda en donde
Na feira do tempo
Bem ten nove furcos
A vara de lenzo?
E qu'acà na vila
En Morrazo ò mesmo
Tem muita facenda
Tem muito terreo?
Xepiño n'ò viche?

Pois eu, anque lexos
Estaba do conde,
Bem o vin no tempo.
Porqu'era pequena
Con farrapos vellos
Non puden entrare
Alà mais adentro.
Juntiño da porta
No rincon ezquerdo.
Dalí pois ò vim
Posta n'hum talleiro.
Hum home muy alto
C'hum chuzo dereito
C'ò brazo na illarga
E posto ò chapéo
Estaba de pè
A gente detendo:
Hums levaban paus
Outros tiñan medo.
A este lle ouvim
Porque estaba prèto
Que falaba muito
Do conde c'hun crego,
Ouvim lle decia
E qu'era muy certo
Qu'o rey o chamara
Para hum grande emprego.
Que ó rey lle quer muito
Pagado de velo
Con prendas tan nobres
E merecimentos.
Qu'è justo, qu'è craro
Real e muy reuto
Desinteresado
Tanto qu'e extremo
Qu'aborrece os homes
Qu'argallan enredos,
Enganando a todos
Grandes farauteiros.
Que non pode vere
Nem por pensamento
A os que con falsias
Meten a desejo:
Nemigo de chismes,
Farallas è preitos

E qu'así lle enfadan
Os mixiriqueiros:

Amigo dos probes
Que lles fai remedio,
Que da as viudas
Esmola en diñeiro.

Devoto cós frades,
Devoto cós cregos
Bizarro con todos
Humilde por certo.

Que por iso ò Rey
Don Fernando Sesto
Cuida darlle logo
Da corte ó governo.

Que todos ó queren
Grandes e pequenos
E mais ó desexan
Non sô os galegos.

E que se tal cal
Porque lle tem medo
Descubre è castiga
Seus procedimentos,

Refunfuña è gruñe
E se està mordendo
Ainda estes poucos
Loaran seu geño.

Isto è mais decia
Con gozo, è contento
Ó home do chuzo
Do Conde galego.

Ay, ay, meu Xepiño
Que cousas veremos
S'ò noso paisan
Entra no governo.

XEPIÑO.

Cantè! mais, hum-hum,
Minguña do Rego,
Eu cuido qu'ò Conde
Non seim que me temo.

Ninguen se folgara
De ver ò suceso
Tanto com'eu hoje
E meus pais ò mesmo.

Bem sabes Minguña
Que polo bacelo
Que tem na valgada
Meus pais, da fai tempo.

E que po la veiga
E bouza do medio,
E mais pola casa
Qu'è todo ò que temos,

Por foro è por renda
E mais po los dezmos
Laudamos ao Conde
Como seus caseiros,

Que nos fai mercede
Inda non paguemos
Hun ano outro ano
A renda ao seu tempo.

Ó home do chuzo
Dixo bem ò creio
Canto ouvin à outros
Por certo è recerto.

Mais tamen ouvim
Que se ese governo
De Madril lle dan
Por graza ou por premio;

E que se consente
Por far bem ao Reino
Ó Conde en tomalo
E quere retélo.

Fará seu officio
Tan bem, tan dereito
Que muitos de envexa,
E muitos de medo,

Outros poi codicia
Outros por recèo,
Outros por furtare
Outros por enredos;

Ainda mais outros
Homes raspalleiros
Sô por sere ò Conde
Señore galego.

Todos devan ditos
Por mil arrodeos
Faran que lle seja
Noxoso o governo.

E qu'el com'e craro.

Vivo justicieiro
E que non lle à doito
Tan buxan emprego,
Botaria à couces
O dito goberno
Con mil de acabalo
E millenta demos.

MINGUIÑA.

Jesus que escoler
Me vas parecendo
De cote Xepiño
E mais agoreiro.

Deixa que lle den
Ao Conde ò goberno
Si dempois quixere
Deixalo bem creio;

Que será por sere
Tan justo è tan reuto,
Que non querrà tere
Con malvados preitos.

E ja qu'agorache
Com'escoler meigo,
Tan triste do Conde
E do seu goberno,

Eu sen ser pieira
Nem pensar en sêlo,
Nem meiga nem bruja
Nem cousa do demo,

Hum millore agoiro
Darein è mais ledó,
Qu'unque non se vexa
Ha de ser muy certo.

Ouvim que saira
Hum novo degredo
Para que fixesen
Muy grandes festejos,

Cand'ò novo Rey
Don Fernando sexto
Entrase en Madril
Con pompa è pompêo,

No luns dez d'octubre
Seria ò paseo
Do Rey po las ruas

E qu'iria ao tempro
De Santa Maria
Por nome Alaudeno,
Dempois ja de noite
Volvéndose ao eido,
D'ala do Retiro
De dondo viñeron,
Na praza mayore
Fará seu asento,
No balcon dourado
Para ver de prèto
A praza con luces,
Con fachtas è espellos.

Alí tomarán
Merenda è refresco
Os reis sentadiños
E que poidan velos.
E na terza feira
Segun ò degredo
Hum-ha moxiganga
Farán os dos gremios.

Iran á cabalo
Con trages diversos
De pares de homes
Seica catro centos.

A tarde con sole
Faran seu paseo,
Denoite con fachtas,
Luces, è facheiros,

Muitos d'estes pares
Con trages burlescos
Os mais faran rire
Outros faran medo.

Con sayos de bobos
De muitos remendos
E con batós gordos
Com'hum gran Gilmendro,

E c'hum-ha vixiga
Enchida de vento
D'hum páu pendurada
Con muitos ourelos,

Iran fedellando
Alguns d'alguns gremios
E con carantoñas
E con mil meneos,

Cargados d'alxouxeres
Espantando nenos
Que crêen son zorrégas
Vixigas de vento.

Iran outros muitos
Vestidos de demos
Vestidos de lobos,
E d'òsos famentos.

Vestidos de cans,
Vestidos de cervos,
Vestidos de burros
E de porcos-teixos.

Faran os gigantes
Os homes pequenos,
Faran òs ananos
Os homes labercos.

Faran outras cousas
Que nos non veremos
Canté ¡quen as vira!
Que gusto è contento!

Por iso non podó
Falar mais estenso
Do que se fará
Na queles festejos.

Nem vos podó dare
Hum cumprido enxemplo
D'esa moxiganga
Nin dos seus paseos.

Ainda pois logo
Toda via creó
Que m'ein d'espricare
Acá ão meu xeito.

Con cousas que todos
Acá sempre vemos
Hum ha comparanza
Fareim de remendos.

Ja vistes na Vila
Qu'alguns dos seus gremios
Fan seus folions
De noit'en inverno,

Mais á cabalgada
Qu'a tarde correndo
Na véspra de Corpus
Fai ò seu paseo,
Que leva tras si

Hums doce gaiteros
Cós seus tamboriles
Que tanguen huns nenos,

E que vai á Vila
C'ò seu regimento
Con muitos corchetes
Vestidos de vellos,

Que van n'hum-has bestas
Ou facos galegos
E muitas de veces
A pè os gaiteros.

Ja vistes tamen
O que fan os nenos
Despois que laparon
As centolas presto,

Que fan nas cacholas
Dous ollos abertos
E pon-has nas caras
E fan mil enredos.

E nas foliadas
De tempos á tempos
A vella do Grove
Con cós è mouquelo,

E con carantoña
Facendo ò fedello
Botando pernadas
Que matou ò Mèco.

Tamen os centùlos
Con caras de demos
Morneando as chocas
E facendo medo.

Se todo se junta
E fai hum paseo,
A vella do Grove
Centùlos, choqueiro,

Folions de noite,
Cacholas dos nenos,
Mais à cabalgada
C'os doce gaiteros.

Eu cuido que seica
Serà hum remèdo
Do qu'a moxiganga
Serà ao seu tempo.

Ouvim qu'outros dias
Faran mais festejos

Mais eu non m'acordo
Dos que me dixeron.

Ai ti se te lembras
Perucho dos merlos
Dinos ò que ouviche
Pois eu ja ò deixo.

PERUCHO.

Deijache ò millore
Minguña do Rego,
Que na moxiganga
Ira dianteiro.

Os que cal meu dono
Por muy pouco prezo
Compran è remendan
Os zapatos vellos,

Que chaman d'alcuño
Grandes è pequenos
Os da valentía,
Non sei ò misteiro.

Meu dono me dixo
Que por ser maesos
El è mais os outros
Non facian gremio.

Que por ser valentes
Istos zapateiros
Cos da moxiganga
Non irian certo.

Mais que ja pensaran
Honrar ó festexo
E qu'a cabalgada
Terá bô comenzo.

Que vestidos todos
De soldados vellos
Irian diante
Bem postos è ledos.

Qu'hum-ha compañía
Faran cos seus xefos
E todos a pé
Por mais lucimento,

Armados e todo
Iran en ringleiros
Con hum-ha escopeta
Nos hombros esquerdos.

E con hum-ha espada
Naquel lado mesmo,
Diz qu'iran botando
Péz è mais renegos.

Asi pois Minguña
Para ò teu enxemplo
Do qu'a moxiganga
Será ao seu tempo.

Ajunta ò alarbio
Que fan os labregos,
E danza d'espadas
Que fan nosos pescos.

Tamen ò meu dono
Me dixó por certo
Que na carta feira
Doce do mes mesmo.

Alá no retiro
Habria un castelo
con moitos foguetes
E moitos facheiros.

Supoño será
Pouco mais ou menos
Como ó que Maruxa
Contou por estenso.

E mais tamen dixo
O meu zapateiro
Que na quinta feira
Por fin dos festejos

Qu'o Rey ja mandara
Polo seu degredo
Ouvese corrida
De touros muy feros,

Na praza mayore
E qu'irian vellos
Os Reis no balcon
Sentados è quedos.

E porqu'nosoutros
Qu'estamos tan lexos
Aquelas festiñas
Jamais as veremos;

Maruxa das Rulas
Que te estas comendo
Por falar un pouco
Fala qu'eu che espero

Canto ti falache
 Perucho dos Merlos
 E denantes dixoo
 Minguina do Rego,
 Fai hum-ha marouza
 D'entullo è de rebo
 Que ten pouco celme
 Nem vale dous heldros.
 Esas cinco festas,
 Os Reis no paseo,
 Praza alumiada
 Como monumento,
 Mais as moxigangas
 Còs teus zapateiros,
 Corridas de touros,
 Foguetes, castèlos.
 Quizaves, quizaves,
 Por outro degredo
 Jamais se faran
 Faltando ò diñeiro
 Ainda se fagan
 Què temos con eso?
 S'as guerras prosiguen
 Con festas comemos?
 Hum millor agoiro
 Esperando en Deos
 Nos da noso Rey
 Don Fernando sexto.
 Meu dono ò que dixen
 Com'era discreto,
 Sabia de mundo
 E mais de governos.
 Num dia falando
 Con catro sargentos
 Ouvim practicaban
 Cousas de profeito.
 Hum d'aqueles catro
 Sei qu'era galego,
 Pois sabia muito
 Das cousas do Reino.
 Eu, anque rapaz,
 E mais non entendo
 As cousas de mundo

Nem as do governo
 Do qu'aquél falou
 Direi ò meu geito
 Alguño de novo,
 Alguño de lego
 A santa intenzon
 Do Rey qu'hoxe temos,
 E tan cristiana
 Que vai po los céos.
 Eche tan pacifigo
 E brando a desejo,
 Que nel teran todos
 Hum Rey verdadeiro.
 Fará hum-has paces
 De honra è profeito
 Nas que todos queden
 Pagos e contentos.
 Fará porq'è justo
 E Rey justiceiro,
 Que todas as cousas
 Anden ò dereito.
 Embora o contemos
 E que seja cedo.
 Canté! que non tarde
 E lle ajude Deos.
 E lle de saúde,
 E fillos, è netos,
 E sejan seus anos
 Cerca de dous centos.
 Os nosos paisans
 Que tiveran medo
 De vir à segare
 Os trigos alleos.
 Porque dos soldados
 Tiñan arrecéo,
 Virán è de cote
 Muitos è muy lèdos.
 Ben sabedes homes
 Qu'habia degredo
 Que prender mandaba
 Todos os galegos,
 Dempois qu'acabasen
 De segar, e creo,
 Que muitos fugiron
 Asi que ò souberon.

Querian pescalos
 A todos arrèo,
 Cal se fosen peixes
 Con seus instrumentos
 A hums de rapeta,
 A outros ao geito,
 Outros ò volante
 Con ganchos de ferro;
 De secada muitos
 Con ferros rastreiros,
 Outros de sacada,
 E todos con cerco.
 Hums con canivelas
 Querian collelos,
 Con francadas outros
 Qu'ândasen señeiros.
 Diz qu'habian d'ire
 A guerra muy lexis,
 Atados con cordas
 E espousas de ferro.
 Hasta Normandía
 Qu'he terra de demos,
 A facer alarbios
 E morrer de certo.
 Agora as mulleres
 Que estaban gemendo
 Por non se casaren,
 Acharán remedio.
 Acharán abondo
 Rapaces solteiros
 Que podan casarse
 E vivir no eido.
 E mais as casadas
 C'ós nenos de peito,
 De quedar viudas
 Ja non teran medo.
 Sein qu'en Portonovo
 Juntiño a San Genxo
 Se fixo ò reconto
 De mozas e nenos.
 A tres centas mozas
 Sô sete mancebos
 Tocaban que fosen
 Homes casadeiros.
 S'as paces se fan

Cuido que veremos
 Que faltan rapazas
 Para casamentos
 Tamen esperamos
 Que con Rey tan reuto,
 A paz e justiza
 Reinen nos seus reinos.

PERUCHO.

Foronchos, vexigas,
 Sarna, è sarampelo,
 Nacidas, hostelas,
 Landres, è devésos
 Che nasan no cõiro
 Maruxa, que presto
 Ja cuidas casarte
 Pois contas mancebos
 Por iso razôas
 Par'o teu profeito,
 Mais faltach'ô siso
 Ou eu non cho vexo.
 S'o Rey Don Fernando
 E tanto, mais créo
 Como ti falache
 ¿O seu pai foi menos?
 Non, todos ò dicen
 Miniños, é vellos,
 Os probes, e ricos,
 Os frades, e cregos.
 Qu'importa Maruxa?
 Qué temos con eso?
 Q'o Rey sexa santo,
 Justo è mais perfeito?
 S'os qu'han de facer
 Tod'os seus degredos
 Nen todos son ouro
 Nen todos son reutos?
 Son muitos os hõs
 Tamen ò confeso;
 Outros son hõs homes
 Qué temos con eso?
 S'hay outros galfarros
 E mixiriqueiros
 Que todo ò argallan

A torto è dereito.
Non queren qu'as cousas
Vayan con concerto,
Nen tem outro fin
Qu'o propio diñeiro.

MARUXA.

Jesus que sandío
Perucho! que lerdo,
Que parvo, que tolo
Me vas parecendo.

Seiqu'enfeitizado
Che ten algun meigo;
Anqu'eu son mullere
Mais cordura teño.

Qué daño che fixo
Meu coiro tan tenro,
Qu'asi carregache
Con tantos divesos?

Lantinxas, empinxas,
Bagoxas de vento
E mais carafunchos
Como che esquenceron?

Pois nacen de cote
Tamen no pelexo
Arrente do coiro
Qu'está varolento.

Da tiña è gafura,
Eu ja ben entendo
Porque non falache
Perucho dos merlos.

O rio dos Gafos
Non molla o meu eido,
Ay, ay, Peruchiño
Mete à man no séo.

Se cuidas me faltan
Voces ou desejo
De bourar teu coiro
De zapato vello.

Agardam'hum ponceo
Fostrigarche quero,
E verás ajiña
O louzo que teño.

Pulgas è piollos,

Chinchas, ou gosendros
Ou as percevellas
Que todo he ò mesmo.

Cangallo de lendias
E mais un novêlo
De lombrigas largas
Piquen teu pelexo.

A loura é careixas,
Bechocos è bechos,
A trilla, è pedrolo,
O burgo è besbellos

Cadelas de frade
Abesoiros negros
Avellons, avespas
Tabans amarelos.

As moscas dos cans
Còs esgarabellos
Liscaceres verdes,
Con outros que deixo,

Carguen sobre ti,
Dempois saber quero
Se che proi ò còiro
O teu, ou alléo.

A ti que che importa
Zafado, fedello,
Ouriñan controita
Os meus pensamentos.

Se m'ein de casare,
Se quero ou non quero
Dirano meus pais
Cando fore tempo.

Eu neim de ser monja
Nem casarán creio
As monxas dos frades
Nem monxas dos cregos.

Se como me fisgas
Contein os mancebos,
As mancebas ti
Contarás ben presto.

Pois esa cariña
Non vai para crego
Nem os frades collen
Ollos lambisqueiros.

Se ti tes saloucos
De picarme Pedro

Eu non teño arrotos
Nem picarme quero.

Asi quero darche
Resposta pois vexo
Qu'estás muy enxebre
Do qu'he bo governo.

Os Reis cando queren
Fan canto seu geño
Lles dis, è por iso
Son da terra Deos.

Se quer acertalo
D. Fernando Sesto
Escolla ò millore,
Refugue ò qu'è menos.

Deixe que ò vexan
Os que queren velo,
Deixe que lle falen
Os que siguen preitos.

Tome memoriaes
E faga leerselos
Cal lles faga grazas
Cal lles de desprezos.

E de cando en cando
Ouza nos consellos
As queixas d'agravos
Pescude os mal feitos.

Saiban seus vasallos
Vexan nos efectos
Que tein un sô Rey
Qu'he Pai justiceiro.

Afellas afellas
Eu vos llo prometo
Qu'isto sô pouquiño
Porâ gran remedio.

PERUCHO.

Ollai vòs á mosa
Filla do gaitero,
Meterse a purritica
E vender consellos.

Que mais nos dixera
Noso Abade ou Crego
Na misa cantada
Acabado ó crèdo?

Que mais perdicara
O Frade Frai Pedro
Cando na Coresma
Vou ó Jibaleo?

Non fora mellore
Maruxa qu'a tempo
Que barballoando
Jastache en governos.

Falases de cousas
Que son do teu xeito
D'agullas, d'alfergas
D'estrigas de cerros.

Das oscas dos fusos
Da roca, é sarelos,
E das mazarocas
Que fian os dedos?

De novelos, trouzos
E mais d'argadelos
E cantas meadas
Fan varas de lenzo?

Non fora millore
Falar dos Sabêlos
Dos cosés rafaixos
Das toucas é espellos?

Anda vai lambere
E sugar os dedos
Os potes das papas
E mais os caldeiros.

E vai a limpiare
As trenlles è espetos
Mais as gramalleiras
Qu'estan furruxentos.

Vai fregar os gabedos
Varcales, Barreños
Argidales, Valdes,
Sellas é botejos

Os pratos é cuncas
De pau bidueiro
Fregar con carqueixas
Ou hem con codésos.

Vai facer bogada
Dos farrapos vellos,
Catar garabullos
Toxos, é Cavecos.

Vai ver na lareira

S'o lume esta ardendo
S'o pote escachoa
C'os nabos è grélos.

Vai catar no cû
Metendolle os dedos
Se ja tem as Pitas
Ou non ovos frescos.

Non fales da Corte
Fala do Cortello,
A ti quen che mete
Falar do Governo?

Vai mungir á vaca,
Pôr bósta nos tétos
Por que non coteñe
Nem mame ó tenreiro.

Vai botar as landres,
Leitugas, è beldros,
Moruxas é todo
Os ranchos lerengos.

Vai coller ò gasto
Cùm sacho, è cùm cêsto
O gasto das bestas
Dos homes é cerdos.

E mais para estrume
O golfo mareiro
A xeba é argazo
O Bocho é verdello.

Cata aqui Maruxa
Do que debes certo
Falare é facere
E que he do teu xeito,
Se como en Madril
Aca quer teu geño
Ajotar as moscas
Por min cho concedo.

Ay si: m'esquencia
O teu cumprimento
Do rio dos Gafos,
E da man no sêo.

S'è gafa ou non gafa
A sangre que teño
Non seim mais, sí seim
Qu'è de còr vermello

E mais que meus pais
Avós é traseiros

Todos todos foron
Cristianos vellos.

Xa metin á man
E saqueim do peito,
Catá que gafurá
Non tein os meus dedos.

Órasme Maruxa
No mais derradeiro
Da tua Sôa
Con perdon dos vellos.

Bota à tua man
Tenta è dinos presto
S'aquel cangalliño
Que sai do estremo.

Asi com'à espiga
Do painzo feita
S'è rabo de porco
Ou rabo de cerdo.

E mais se con ele
Como vas crecendo
Espaxotarás
As moscas no eido.

Ti cuidas miniña
Qu'anque son pequeno
Non ouvim decire,
E corre por certo.

Que vira de Braga
E vira correndo
Cò rabo entre às pernas
Teu avô Raberto?

Fúgindo da queima
Por que lle colleron
Facendo os feitizos
Que fan os judeos?

E qu'acà na vila
Como carniceiro
Matou os Almallos,
Os bois, è becerros,

Os jatos, è vacas,
E mais os carneiros,
Con marras, machados
E mais con cuitelos?

E que os esfolaba
Vendia os pelexos,
Cortaba è vendia

A carne no peso?

Que cando duraban
Inda òs prendimentos
Dos da sanigoga
El era ò primeiro.

Que còs dos cabazos
Vestidos de demos
Chau, chau mais cô, cô,
Verrando è correndo.

De judas de veras
Facian ò remedo
E mais dos sayòns
Qu'el era ò fedello?

Agora Maruxa
Das Rulas eu quero,
Que metas à man
Ala no teu sêo.

Sacaràs avòs
Mofiños, enfeitos,
Con roscas de galgos
Cristianos enxertos.

MARUXA.

Nacidas che maten
E vâlache ó demo
Perucho dos corvos
Que xa non dos merlos.

Ai ai, seica, seica
Che proi ò pelexo
Che amarga á verdade
Dos gafos maleitos.

Ti cuidas qu'òs gafos
Non teim sangue dentro
Ou qu'è de côr verde
Ou côr amarelo?

Se foron non foron
cristianos vellos
Os teus avòs gafos
Eu non che me lembro.

Pescuda na vila
Bem seim qu'algun crego
Da Igrexa do Apostol
San Bartalomèo.

Por farche mercede

Che lerá ò letreiro
Do cadro, en qu'está
O teu parentesco.

Dempois me dirás
Qu'está ali facendo
A nai de teu pai
Rabeca dos fentos.

Que fai na pintura
Con cara de demo
Entr'as labaradas
D'hum forno, ou inferno?

Dirasme Perucho
Pescudarche espero
S'ali fai feitizos
Que fan os judeos?

Pescuda, pescuda,
Pois eres seu neto
Porquè à turraron
Num grande braseiro.

Se foi por ser bruja
Que chupaba os nenos
Ou por antaruxa
Que beixaba à o demo.

Se foi por ser meiga
Das que fan venenos
Para enfeitizare
Aos homes bem feitos.

Se foi por que a viran
De cote no eido
Azoutar hum Cristo
Botálo no esterco.

Mais eu cuido cuido
Pois me dixo hum vello,
Qu'à vella Rabeca
Dò rabo acèdo.

Fora gafa è bruxa
E de pais judeos,
Judia, alcayota
E puta primeiro.

Asi meu gafiño
Con cara de meigo
Fillo d'humha ladra
E todo ò que deixo.

Quixeche botare
No remate alleo

O teu cangallino
Ou rabo de cerdo.
Dime desfachado
Rabon rabuxento
Quen che dixo á ti
Se chamon Raberto.
Meu pai é que vira
De Braga correndo
E na Feira vella
Fora carniceiro?
Mentes è rementes
Qu'ás d'ire ao inferno
A comprar á Judas
Seus zapatos vellos.
Meu pai se chamou
Cristobo ó pequeno,
Fillo de Cristobo
De Cristobo neto.
Nem tivem jamais
No meu parentesco
Quem fixese couxa
Neses prendimentos.
Non teño no cù
Cangallo podenco
Nem rosca de Galo
Nem rabo de cerdo.
Teño ó cù redondo
Como ò Papa mesmo,
E como touciño,
E como torrezños.
Se foi ou non foi
O meu pai gaitero
Eu cuido que si.
Què temos con eso?
A ti que che importa
Se non foi judeo?
Foi labrador probe,
Mais cristiano vello.
Ollai vos quen fala
Perucho dos Merlos
Fillo de Bras Porro
Neto de Jan rengo.
Podrasme negare
Zafado, famento,
Que foi palanquin

Teu avô ó vello?
E que Bras teu pai,
Mais teu tio Pedro
Levaron as chocas
Por pouco diñeiro?
E qu'ali na vila
Vestidos de demos
Na festa de corpos
Dez anos arréo,
Sempre de centulos
O papel fixeron
Morneando as chocas
Espantando os nenos?
Non quero afrontarte
Nugallan, fedello,
Encrenque, latante,
Gorron godalleiro.
Cañon, maricallo,
Tiñoso, gafento,
Lacazan, sarnoso,
Mocoso, famelgo.
E mais::: non prosige
Porque eres pequeno,
Cando fores grande
Congorzo, laverco.
Fai conta seras
Pouco mais ou menos
D'aqueles que dixer
Con nomes diversos.
Que foran lapare
De valde, è sin prezo.
A casa è bodega
Do meu Pasteleiro.
E pois entrementes
Tomo ò teu consello
De facer as cousas
Que son do meu geito.
Lamber bem os pratos,
Fregar bem os testos,
Atizar ò lume
Limpar os espetos.
Facer á bogada,
Cebiar os larengos,
Mungir à baquiña
Tornar ò becerro.

E catar à bosta
E estrume mareiro,
E catar nas pitas
Se teim ôvos frescos.

E ti que farás
Perucho dos merlos.
Que poida chamarse
cousa do teu geito?

Vai gardar as cabras,
Contar os regelos
E meter na chouza
Os jatos alleos.

Vai armar con visgo
Nalgun bebedeiro
Aôs paxaros novos
Aôs paxaros vellos.

Vai po las leiriñas
Armar ao panterlo
Se non tes costrans
Armalles cum cesto.

Dempois vai armarlles
Ao ramo direito
Con Jaula ou recramo
Num toxo ou codeso

Vai buscar os niños
Que fan nò seu tempo
As paxaras chocas
Po los matorreiros.

Anda vai è cata
S'o niño dos merlos
Ten ja seus oviños
Se chocos, se frescos.

Cuida non lles mostres
C'os beixos abertos
Teus dentes d'angazo
Conta po los dedos.

Ja sabes qu'o cùco
Os come famento,
Se se chaman ovos
Chamarás-hos seixos.

Olla non che furten
O niño còs merlos,
Olla cando os vexas
Que te vexan nenos.

Se ja tein cañotos
Ou estan en pelo,
Se fan o pô, pô,
Se cagan de seu

Ja non podó mais
Aqui ò deixemos
Volvamos ò conto
Do novo goberno

Eu nunca penseim
Dar ao Rey consellos
Ben sein sô mullere
E mais sem engeño.

Dos qu'aquí deitados
Estamos ao fresco,
E todos ouviron
Falar do goberno,

Diga cada cal,
Non sexa consello,
O que lle lembrare
Sem dalo por certo.

Non temos vigias
Nen mixiriqueiros
Que vayan con contos
E culpen galegos.

Anton de Domayo,
Pois sodes mais vello
Comenzad'axiña
Falai ò primeiro.

Dempois en riola
Os outros sem medo
Diran ò qu'ouviron
Do novo goberno.

Os catro miniños
D'iso non sabemos:
De éopras sem zelme
Bastan doce centos.

(Conclusion.)

Olla non che furtum
O niño cos merlos,
Olla carde os veras,
Que te vexan netos,
Se ja teis cañotas
Ou esten en pelo,
Se não o pó, pó,
Se engan de seu
Ja non pode mais
Aqui é deixamos
Voluntad ó conto
Do novo governo
En nunca pensam
Dar no Rey consellas
Tan sein só mulleres
E mais sein engenho
Dos qu'apreñados
Paremos no trabao,
E todos qu'iron
Falar do governo,
Diga cada cal,
Non seas conselle
O que lle leydian
Sem dalo por certo,
Non lemos rigira
Non tratamos
Que tavan con contos
E culhon galgas,
A non de Romara
E cosales mais vello
A non de arria
A non de pincheu,
Deponer os rulos
Os outros sein mudo
Duan ó qu'oviron
Do novo governo,
Os calos minhas
Diso non sabemos,
De copras sein xelme
Lactas doce cantos.

(Conclusion.)

E calar á posta
E costume marçino,
E calar nas pilas
Se kein óvos frescos,
E ti que liras
Furto de merlos,
Que poide chamarse
Covas do teu colto,
Ja gardar as cabas,
Contar os regalos
E meter na chouza
Os ratos aldos,
Ja tavan con visgo
Malum habedero
A os bazares novos
A os bazares vellos,
Ja po las leirias
Amur ao parieto
Se non tes costuras
A machas cum coto,
Deponer as manillas
A os rulos hirto
Con Jula de rorano
Ja tavan con eodro
Ja tavan os rulos
Que las no seu tempo
As bazas choas
Po los matar
A non de velle
E a non de velle
A non de velle
De rulos, se liras
Cada non tes rulos
Os outros sein mudo
Lactas doce cantos
Contra os los debos,
Ja sabes que o erro
Os come tamento,
Se se chama óvos
Chamarse los rulos.

UVA. BHSC. LEG 34-1 n°2491

UVA. BHSC. LEG 34-1 n°2491

UVA. BHSC. LEG 34-1 n°2491

29

UVA. BHSC. LEG 34-1 n°2491